

JÖNKÖPING UNIVERSITY

School of Health and Welfare

Ungdomsbrottslighet

Risk och skydd i familjerelationer

EXAMENSARBETE

HUVUDOMRÅDE: *Socialt arbete*

FÖRFATTARE: *David Bothén, Jarkko Tauriainen*

EXAMINATOR: *Klas Borell*

JÖNKÖPING 2017 maj

Förord

Detta är en kandidatuppsats, skriven vid Högskolan i Jönköping under våren 2017. Arbetet med uppsatsen har varit både intressant, lärorikt och intensivt. Det är en förmån att ha fått arbeta med LoRDIA och vi hoppas att vår uppsats kan bidra med relevant kunskap till projektet som helhet.

Vi vill rikta ett stort tack till vår handledare, Sabina Kapetanovic, för ovärderligt stöd under arbetets gång.

David Bothén

Jarkko Tauriainen

Jönköping 2017-05-30

Juvenile Delinquency: Risk and Protective Factors in Family Relations

Abstract

In this study, we have investigated risk and protective factors in parent-child relations and sibling relations, and their effects on juvenile delinquency. Furthermore, we wanted to research whether these relationships, and delinquent behavior, were affected by the gender of the youths, their experience of their neighborhood, or if the youths had previously been in contact with the social services on account of their own behavior. The study was conducted on a sample of 1 324 Swedish boys and girls, between the ages of 13 and 17 (M age = 14.3), as a part of the LoRDIA project. A high level of parental knowledge about the activities of their children, showed a protective effect against a youth's delinquent behavior. The protective effect of parents' access to information, is especially important for the group that had previously been in contact with the social services. A youth's voluntary disclosure about his or her activities also showed a protective effect against delinquency. Sibling relationships showed a few, weak, effects on youths' delinquent behavior. These, however, disappeared when compared to parents' access to information. Further results showed apparent gender differences in delinquent behavior patterns among youths. Not only do boys commit more crimes than girls, but there are also differences in how parents handle their child's delinquent behavior, depending on the child's gender. In general, the risk and protective factors researched in this study, don't seem to be affected by the youth's experience of his or her neighborhood.

Keywords: juvenile delinquency, risk factors, protective factors, parental knowledge, sibling relations, gender

Sammanfattning

I denna studie har vi undersökt risk- och skyddsfaktorer i föräldra-barnrelationer och syskonrelationer, och deras eventuella påverkan på ungdomars brottslighet. Vidare skulle utredas om dessa relationer och brottslighet påverkas av ungdomars kön, upplevelsen av området de bor i, eller om ungdomen haft tidigare kontakt med socialtjänsten till följd av sitt eget beteende. Studien genomfördes på ett urval om 1 324 pojkar och flickor, i åldrarna 13 till 17 år (genomsnittsålder = 14,3 år), som en del i LoRDIA-projektet. En hög nivå på föräldrars kunskap om deras barns aktiviteter uppvisade en skyddande effekt mot ungdomars brottsliga beteende. Denna skyddseffekt är särskilt viktig för den grupp ungdomar, som tidigare varit i kontakt med socialtjänsten. Ungdomars frivilliga delande av information med sina föräldrar, uppvisade också en skyddande påverkan. Syskonrelationer uppvisade få och svaga effekter på ungdomsbrottslighet. Dessa effekter försvann också, i jämförelser som inkluderade föräldrars tillgång till information. Resultaten visade också att det finns tydliga könsskillnader i ungdomars brottsmönster. Förutom att pojkar begår fler brott än flickor, fann studien också att det finns skillnader i hur föräldrar hanterar sina barns brottsliga beteende, beroende på ungdomens kön. För de risk- och skyddsfaktorer som utforskas i denna studie, gäller generellt att dessa inte påverkas av ungdomens upplevelse av sitt bostadsområde.

Nyckelord: ungdomsbrottslighet, riskfaktorer, skyddsfaktorer, föräldrars kunskap, syskonrelationer, kön

Innehåll

Förord	i
Abstract	ii
Sammanfattning	iii
1 Inledning	6
2 Tidigare forskning	8
2.1 MOFFITS TUDELADE TAXONOMI	8
2.2 DEN TRANSAKTIONELLA UTVECKLINGSMODELLEN	9
2.3 UNGDOMSBROTTLIGHET	10
2.4 VEM BEGÅR BROTT?	12
2.5 RISK OCH SKYDD	13
2.6 FÖRÄLDRAR.....	15
2.6.1 Övervakning eller kunskap?	15
2.6.2 Olika typer av kontroll	17
2.6.3 Kontroll av vänrelationer.....	18
2.7 SYSKON	19
2.7.1 Relation till syskon.....	19
2.7.2 Syskons stöd och inflytande	20
2.7.3 Syskonkonflikter och syskonvärme.....	20
2.8 KÖN	22
2.9 BOSTADSOMRÅDE.....	24
3 Metod	25
3.1 LORDIA	25
3.2 URVAL.....	25
3.3 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	26
3.4 MÅTT.....	26
3.5 DATAANALYS	27
3.6 ETISKA ÖVERVÄGANDEN OCH HANTERING AV PERSONUPPGIFTER	29
4 Resultat	31
5 Diskussion	36
5.1 HUR SER UNGDOMSBROTTLIGHETEN UT I URVALSGRUPPEN?	37
5.2 FINNS DET SKYDDS- OCH RISKFAKTORER I FÖRÄLDRA-BARNKOMMUNIKATIONEN?	38

5.3	FINNS DET SKYDDS- OCH RISKFAKTORER I RELATIONEN MELLAN SYSKON?.....	41
5.4	PÅVERKAR KÖN, BOSTADSOMRÅDE ELLER TIDIGARE KONTAKT MED SOCIALTJÄNSTEN, SAMBANDET MELLAN FAMILJERELATIONER OCH BROTTSLIGHET?	42
5.4.1	Kön.....	42
5.4.2	Bostadsområde och ekonomi	44
5.4.3	Tidigare problem.....	45
5.5	BRISTER I STUDIEN.....	46
5.6	VIDARE FORSKNING OCH TILLÄMPNING.....	48
6	Slutsatser.....	49
	Referenser.....	51

1 Inledning

Ungdomsbrottslighet är ett ständigt aktuellt ämne, då det får konsekvenser såväl för brottsoffren, som för de som begår brotten och för deras omgivning. Åsikterna om vad som ligger bakom brott och hur de ska förebyggas är många och skilda. I samhällsdebatten tycks finnas en ständig oro över ungdomar som begår brott, kopplat till en föreställning att ungdomen alltid är ”värre än någonsin”. Estrada (2013) menar dock att detta diskussionsklimat inte nödvändigtvis speglar de verkliga förhållandena för ungdomsbrottslighetens utveckling. Synen på ungdomsbrottslighet varierar över tid och inte nödvändigtvis som en följd av brottsutvecklingen i samhället. Den faktiska utvecklingen är svår att tolka enhetligt och samhällets åtgärder är i mångt och mycket produkter av rådande syn på vad som utgör en adekvat reaktion (Estrada, 2013). Samtidigt som många menar att brottslighet bäst bemöts med ”hårdare tag”, hävdar andra att det viktigaste är att hitta förebyggande åtgärder. Vilken förklaring som används för orsakerna till brott, påverkar i sin tur synen på hur brottsligheten ska bekämpas.

Ett sätt att närma sig fenomenet brottslighet är att titta på skydds- och riskfaktorer. För oavsett om ungdomsbrottsligheten ökar eller inte, finns, som denna uppsats kommer att beskriva, risker för ungdomar som begår brott, kopplat till deras framtidsutsikter. Därför finns det anledning att studera ungdomar och brottslighet, för att finna orsaker till dessa beteenden, likväl som strategier för att förebygga brottslighet och metoder för rehabilitering av kriminella ungdomar. Fokus för just denna uppsats är att söka efter risk- och skyddsfaktorer i relationerna inom en familj, i förhoppning om att kunna bidra med kunskap om en av de sociala arenor som kan ha påverkan på ungdomars brottsliga beteende.

Det finns sedan tidigare gott om studier kring föräldra- och syskonfaktorer och förhoppningen med denna uppsats är att kunna säga någonting om vilka av dessa faktorer som har samband med ungdomars brottslighet.

I tidigare forskning har, inte sällan, föräldrars övervakning av sina barn (*monitoring*) angetts som en viktig skyddsfaktor mot ungdomars brottsliga beteende. Flera studier visar dock på att sättet att mäta övervakning, egentligen inte mäter faktisk övervakning, utan snarare föräldrars tillgång till information om sina barns aktiviteter (Keijsers, Branje, VanderValk, & Meeus, 2010; Kerr & Stattin, 2000; Kerr, Stattin, & Burk, 2010; Stattin &

Kerr, 2000). I denna uppsats undersöks också, sambandet mellan föräldrars tillgång till information och ungdomarnas brottsliga beteende.

En brist i många av de studier som genomförts om kriminalitet är att de fokuserat betydligt mer på män än på kvinnor. Flera av de studier som hänvisas till i denna uppsats, såsom Farrington, Ttofi och Piquero (2016), och Stattin och Magnusson (1991; 1995), har använt helt och hållet manliga urvalsgrupper, vilket av uppenbara skäl gör generaliserbarheten dålig när det gäller kvinnor och brottslighet. Då de studier som ändå tar upp både män och kvinnor, visar på skillnader i mönstren mellan män och kvinnor som begår brott (Bergman & Andershed, 2009), finns all anledning att vidare utforska skillnaderna mellan könen när det kommer till brottslighet.

Farrington, Ttofi & Piquero (2016) menar att en potentiell svaghet i deras egen forskning är att datan, som kommer från den så kallade Cambridgestudien, till stor del är inhämtad för flera decennier sedan och alltså representerar samhällsförhållanden från en annan tid, samt är baserad på ett relativt litet urval. Cambridgestudien är en av de longitudinella studier som fått stort inflytande inom forskningen om brott vilket konstateras, bland annat i Brås kunskapsinventering om unga och brottslighet (Shannon & Ring, 2009). Det finns alltså anledning att ständigt uppdatera forskningen om risk- och skyddsfaktorer, eftersom samhällsförändringar kan tänkas inverka på förutsättningarna för vilka faktorer som påverkar brottslighet.

Ambitionen med den här uppsatsen är att utreda om det finns dimensioner i relationen mellan ungdomar och deras föräldrar, samt mellan ungdomar och deras syskon, som kan fungera som skydds- eller riskfaktor i relation till ungdomsbrottslighet. Vidare ska undersökas, huruvida dessa faktorer, påverkas av ungdomens kön eller av dennes upplevelse av området hen bor i, eller om hen tidigare har haft kontakt med socialtjänsten till följd av sitt eget beteende. Förhoppningen är att denna uppsats ska kunna fungera som underlag för framtida forskning, samt som material för familjebehandling och arbete med ungdomar enskilt.

För att utreda förhållandet mellan ungdomsbrottslighet och skyddsfaktorer har följande frågeställningar formulerats: (a) Hur ser ungdomsbrottsligheten ut i gruppen, (b) finns det skydds- och riskfaktorer i föräldra-barnkommunikationen, (c) finns det skydds-

och riskfaktorer i relationen till syskon, och (d) påverkar kön, bostadsområde eller tidigare kontakt med socialtjänsten sambandet mellan familjerelationer och brottslighet?

2 Tidigare forskning

För att kunna dra slutsatser av resultaten behövs en uppfattning om befintlig forskning som är relevant för förståelsen av ungdomsbrottsligheten, såsom kriminologiska teorier om vem som begår brott och hur mönstren för brottslighet ser ut genom livet. Vidare så kan utvecklingspsykologiska teorier vara av intresse för att kasta ljus över mekanismerna bakom sambanden som finns mellan skydds- och riskfaktorer och brottsligt beteende. Både forskning om brottslighet i allmänhet och forskning som är inriktad på specifika samband i interaktioner mellan familjemedlemmar är intressanta för de frågor som ska besvaras.

I denna studie används utfallsvariabeln brottslighet, men för förståelse av bakgrunden är det också relevant att titta på forskning om närbesläktade ämnen, som normbrytande beteenden i allmänhet. Tidigare forskning kring normbrytande använder sig av flera olika begrepp för att förklara det studierna mäter. I denna studie används normbrytande beteende som samlat begrepp för engelskans *deviance*, *problem behavior* och *antisocial behavior*.

2.1 Moffits tudelade taxonomi

Moffit (1993) har formulerat en teori om brottslighet som blivit flitigt refererad i senare litteratur. Bland annat Brås (Shannon & Ring, 2009) rapport om brottslighet menar att teorin blivit betydelsefull för senare forskning. Moffit (1993) formulerar sin teori om olika mönster för brottsligt beteende, med utgångspunkt i tidigare forskning i ämnet, som visar att tendensen till brottsligt beteende eller att ägna sig åt normbrytande beteenden ökar markant i tonåren, för att sedan minska drastiskt i tidig vuxen ålder. Moffit (1993) gör en uppdelning i livstidspersistent (*life course persistent*) brottsbenägenhet, det vill säga personer som begår brott hela livet och ungdomsbegränsad brottslighet (*adolescence limited*). Den livstidspersistenta gruppen är betydligt mindre än den ungdomsbegränsade.

Att skilja livstidspersistenta och ungdomsbegränsade brottslingar åt i tonåren har visat sig vara svårt, då det brottsliga beteendet för personer ur de båda grupperna har stora likheter under ungdomstiden. Skillnaden mellan grupperna är att majoriteten av de som

fortsätter att begå brott efter ungdomstiden har ägnat sig åt brottsliga eller andra normbrytande aktiviteter redan under barndomen. Den livstidspersistenta gruppen avviker tidigt genom till exempel ovanligt aggressivt eller våldsamt beteende och fortsätter att utmärka sig genom olika typer av brottsligt beteende även efter ungdomen. Moffit (1993) grundar sin teori i exempel från ett brett spektrum av normbrytande beteenden som inkluderar faktiskt brottsligt beteende såväl som skolk, aggressivitet, droganvändande och promiskuitet. Även om den exakta typen av beteende kan variera under en livstid finns det en kontinuitet i normbrytande beteende genom livet (Moffit, 1993).

Däremot menar Moffit (1993) att anledningen till att begå brott skiljer sig åt mellan de båda grupperna. För den livstidspersistenta gruppen finns ofta tidiga ogynnsamma omständigheter som gör att individerna i gruppen tidigt i livet blir dåliga på att anpassa sig till omgivningen. Om personliga egenskaper som dålig impulskontroll eller hög aggressivitet kombineras med ofördelaktiga omständigheter i uppväxten, ökar risken ytterligare att en person tidigt börjar med normbrytande beteende eller brottslighet och det fortsatta brottsliga beteendet förstärks i interaktionen mellan personliga omständigheter och omgivningens reaktioner (Moffit, 1993). Vad det gäller den ungdomsbegränsade gruppen så börjar det brottsliga beteendet ofta under den period i livet där ungdomar alltmer börjar se sig som vuxna och frigöra sig från sina föräldrar och brottsligheten blir ett sätt att markera oberoende. Relationer med vänner blir också allt viktigare under ungdomsåren och brottsligheten kan då fungera som ett sätt att söka status hos jämnåriga. De flesta som påbörjar sitt brottsliga beteende i ungdomen slutar dock när beteendet i den tidiga vuxenåldern börjar framstå som allt mindre ändamålsenligt (Moffit, 1993).

Inflytandet från Moffits taxonomi (1993) märks både direkt och indirekt i mycket av den forskning som hänvisas till i den här uppsatsen och är därför viktig för förståelsen av både den befintliga forskningen och resultaten i den här studien.

2.2 Den transaktionella utvecklingsmodellen

Enligt den transaktionella modellen är ungdomens utveckling en produkt av kontinuerliga dynamiska interaktioner mellan ungdomen och erfarenheter, som tillhandahålls av hans sociala miljö (Sameroff, 2009). Istället för att betrakta ungdomars beteende som blott reaktioner på händelser i omgivningen, ses ungdomen som aktivt involverad i försök att organisera och strukturera sin värld (Sameroff, 2009). Fontaine & Dodge (2009) menar att dessa mönster för organisering och strukturering vägleder vårt beteende och hanteringen

av sociala erfarenheter. Dessa erfarenheter i sig (inklusive vårt beteende och dess omedelbara påverkan på andra), har i sin tur också en effekt på hur vi bearbetar framtida stimuli. Inlärdna mönster påverkar alltså valen av framtida sociala möten och ungdomens beteende i dessa möten.

En ungdom som bedömer att aggressivt beteende kommer att leda till ett önskvärt resultat och att prosocialt beteende kommer att leda till förlöjligande från jämnåriga, kommer sannolikt att attraheras av situationer där aggressivt beteende faktiskt får önskat resultat. Denna ungdom kan komma att undvika situationer som kräver och förstärker prosociala handlingar. Ungdomens aggressiva beteende, och framgång i att uppnå önskade resultat i dessa situationer, förstärker därigenom det social-kognitiva mönstret som ledde till det aggressiva beteendet. Eftersom ungdomar befinner sig i kontinuerlig fysisk, psykisk och social utveckling, tillåts person-miljöutbyten att påverka hur de tänker, beter sig och interagerar med andra och får konsekvenser för deras framtida vuxenliv (Fontaine & Dodge, 2009).

Ungdomar påverkas av föräldra-barnrelationer och miljö, men formar också själva dessa relationer och sin omgivande miljö genom ömsesidiga processer (MacKenzie & McDonough, 2009). Olson och Lukenheimer (2009) skriver att kvaliteten på de ömsesidiga påverkansprocesserna mellan ungdom och föräldrar är viktiga för ungdomens senare beteendeutveckling, särskilt förmågan till självreglering av ilske-affekter och aggressiva impulser.

MacKenzie och McDonough (2009) skriver att ungdomar från familjer som omgärdas av flera sociala risker och nackdelar, riskerar beteende- och känslomässiga svårigheter, som står i proportion till både risknivå och resurser inom familjen för att hantera externa stressorer. Den svåra uppgiften att tillhandahålla en stabil, strukturerad, trygg och omhändertagande hemmiljö för ett litet barn, försvåras ytterligare när föräldrar möter extern stress, vid närvaron av psykopatologi hos föräldrarna, eller om det finns en problematisk bakgrund när det gäller interpersonella relationer (MacKenzie & McDonough, 2009).

2.3 Ungdomsbrottslighet

Estrada och Flyghed (2013) menar att ungdomen dels kan definieras som den fysiologiska ålder när puberteten inträffar, eller som den ålder då självbilden och identiteten formas

(adolescensen). Ett annat sätt är att beskriva ungdomsperioden genom sociala kriterier, såsom frigörandet från familjen och hur den unge växer in i en gemenskap med jämnåriga. Ungdomen skulle också kunna ses som begränsad av ungdomars kultur och stil. Ytterligare ett alternativ är att fokusera på officiella kriterier såsom myndighets- och straffmyndighetsålder (Estrada & Flyghed, 2013). För den här uppsatsen är flera av de kriterierna på olika sätt relevanta. I första hand används begreppet för att beskriva den ålderskategori som undersöks i studien, det vill säga högstadieåldern, vilket också råkar vara den ålder där puberteten inträffar för de flesta. Att ungdomstiden kan beskrivas utifrån de speciella sociala förutsättningar som råder under perioden är också intressant eftersom frågorna som ställs i uppsatsen rör interaktionen med familjen.

På liknande sätt som med ungdomen, är det inte heller givet inom kriminologin, exakt vad som definierar brottslighet enligt Estrada & Flyghed (2013) som menar att brottslighet, utifrån ett legalistiskt perspektiv, kan beskrivas som en sammanfattande term för begångna, straffbelagda handlingar. Användandet av den definitionen riskerar dock att begränsa forskningen till att studera endast lagförda brott och skulle dessutom kunna hävdas dölja lagars sociala, politiska och ekonomiska kontext. Vidare kan brott mot lagar, betraktas som relativt och inte absolut och dessutom förändras lagar över tid. Ett annat sätt att se på brottslighet är att lägga fokus på handlingen i sig, det vill säga beteenden som bryter mot samhällets normer (Estrada & Flyghed, 2013).

Ungdomsbrottslighet kan (om brottslighet betraktas som straffbelagda handlingar) definieras som de handlingar en ungdom begår, som hade varit brottsliga om de begåtts av en vuxen (Smith, 2013). Sådana gärningar inkluderar brott mot person och egendom, drogrelaterade brott samt brott mot den allmänna ordningen. Räknas in kan också sådana handlingar göra som inte hade varit brottsliga i en vuxenkontext; så som att rymma hemifrån, inte lyda föräldrars regler, att dricka alkohol och att skolka. Dessa handlingar är inte brott i strikt bemärkelse, utan antyder snarare att ungdomar som begår sådana handlingar kan behöva tillsyn eller olika insatser och kan därför inkluderas i begreppet brottslighet (Smith, 2013).

Ett annat sätt att försöka förstå vad ungdomsbrottslighet är, är att göra en översiktlig beskrivning av hur det som benämns ungdomsbrottslighet ser ut. Estrada (2013) beskriver hur ungdomar är den mest brottsaktiva gruppen i samhället. I ungdomsåren tenderar individens brottsliga beteende att snabbt öka för att sedan avta (Andershed & Andershed,

2005; Moffit, 1993; Piquero, Hawkins, & Kazemian, 2012). Detta antyder att, för den stora majoriteten av ungdomar, kan brottslig aktivitet ses som en övergående fas. Ungdomars överrepresentation i brottsstatistiken innebär dock inte att de flesta brott begås av ungdomar. Förhållandet är, enligt kriminalstatistiken, snarare det omvända: bakom majoriteten av de registrerade brotten återfinns en vuxen förövare. Vidare bör påpekas att vuxnas andel av brottsligheten tenderar att öka med brottslighetens allvarsgrad (Estrada, 2013). Rörande vilka brott ungdomar oftast begår är kriminalstatistiken en problematisk källa eftersom olika brottstyper har skilda upptäcktsrisker, till exempel registreras varje år fler ungdomar för bil- än för cykeltillgrepp, något som inte betyder att biltillgrepp är vanligare. Ett alternativ till kriminalstatistiken erbjuds här genom självdeklarationsundersökningar, såsom Brås (Frenzel, 2016) skolundersökning om brott, vilken i siffrorna från 2015 rapporterar att 48,7% av ungdomarna hade begått någon typ av brott det senaste året.

För den här uppsatsen utgör en rad handlingar som alla är brottsliga i lagens mening måttet för brottslighet. Brottslighet i det här fallet förutsätter dock inte att handlingarna är lagförda eftersom undersökningsmetoden som används är en enkät och det räcker alltså med att deltagarna själva har uppgett att de begått olika typer av brottsliga handlingar för att de ska betraktas som sådana. Gruppen som undersöks är i högstadieåldern vilket innebär att bara delar av individerna passerat gränsen för straffmyndighet. Definitionen av ungdomsbrottslighet som av ungdomar begångna handlingar som hade varit straffbara för vuxna är alltså relevant.

2.4 Vem begår brott?

Likt Moffit (1993) ovan, talar Stattin och Magnusson (1991) om sambandet mellan brottsbenägenhet i unga år och vuxen ålder. Slutsatsen blev att vuxna män, vars kriminella aktiviteter sträcker sig över flera olika typer av brott, ofta ingår i grupper som också begått olika sorters brott under antingen barndomen, ungdomen eller både och. Stattin och Magnusson (1991) visar på en stark koppling mellan att bli brottsregistrerad före 15 års ålder, i tonåren och som ung vuxen. De fann också att sannolikheten var hög, för män som tidigt registrerats för brott, att fortsätta begå brott även upp i vuxen ålder. Detta går i linje med Moffits (1993) teori om livstidspersistent och ungdomsbegränsad brottslighet.

Stattin & Magnusson (1995) har också undersökt huruvida det finns ett tidsmässigt samband mellan den ålder då en person begår sitt första brott och dennes skolsituation

och eventuella normbrytande beteenden. Resultatet visade att de pojkar vars första registrerade brott begåtts före 13 års ålder, uppvisade svårigheter i skolan och normbrytande beteende i åldrarna 10 och 13 år i högre utsträckning än andra pojkar. Dessa problem tycks också bestå vid 15 års ålder (Stattin & Magnusson, 1995).

I en studie från 2009, skriver Bergman och Andershed om ett longitudinellt forskningsprojekt som visar att män tycks inleda sin brottsbana tidigare än kvinnor och att ytterst få kvinnor befinner sig i långvarig brottslighet. Vidare visar studien att de personer som har en långvarig brottslighet, har de tydligaste problemen att anpassa sig i skolan likväl som i medelåldern (Bergman & Andershed, 2009).

Piquero, Hawkins och Kazemian (2012) skriver att tendensen att begå brott tycks nå sin topp i ungdomen, mellan 15 och 19 års ålder, för att sedan dala i tidiga 20-årsåldern. Endast för ett fåtal förövare förblir brottsligheten stabil under en jämförelsevis lång tid. Detta beror på att kriminella karriärer är förhållandevis korta, mellan fem och tio år. Av de ungdomar som begår brott, växer de flesta inte upp till kriminella vuxna och av de ungdomar som inte begår brott under uppväxten, är det få som påbörjar en brottslig karriär i vuxen ålder. De som ändå har en långvarig brottskarriär, tenderar också att vara de mest frekventa förövarna. Dessa mönster tycks bestå, oberoende av urval, demografiska kännetecken, tid och observationernas längd (Piquero, Hawkins, & Kazemian, 2012).

2.5 Risk och skydd

I början av årtusendet gör Farrington (2000) en översikt över kriminologisk forskning som bedrivits dittills och sammanfattar trender som han menar varit starka på 90-talet. Han hävdar att den viktigaste trenden är uppkomsten av vad han kallar för *riskfaktor-preventionsparadigmet*. Paradigmet innebär ett ökat fokus på att hitta faktorer som predicerar ökad eller minskad risk för brottslighet och ett samtidigt ökat fokus på att hitta preventiva åtgärder. Just kopplingen mellan försök att förklara brott och preventiva åtgärder är något som till stor del saknades innan 90-talet enligt Farrington (2000). Forskningen har hämtat data ur longitudinella studier vilket tillåtit forskarna att följa studieobjekten under lång tid och göra uppföljningar i effektiviteten av eventuella insatser med statistiska metoder som regressionsanalys vilket var ovanligare tidigare. Kvantifieringen av studierna av brottslighet har även lett till att det går lättare att jämföra studier från olika delar av världen menar Farrington (2000).

Farrington (2000) menar att fördelar med det här sättet att se på forskningen är att det på ett tydligt sätt kopplar ihop förklaring med prevention och att den därigenom också kopplar ihop forskning med praktik på ett sätt som gör det förhållandevis lättbegripligt vilka åtgärder som kan tänkas vara verksamma. En potentiell nackdel är att det kan vara svårt att skilja ut när riskfaktorer är orsaker och när de bara korrelerar med brott.

Kombinationen instabil uppväxt och eget normbrytande beteende tycks vara särskilt tydliga riskfaktorer för kriminalitet (Bergman & Andershed, 2009). För långvarigt kriminella av båda könen, är alkoholproblem och psykiatriska bekymmer väldigt vanligt. Färre kvinnor än män registreras för brott och för båda könen är den vanligaste typen av brott egendomsbrott (Bergman & Andershed, 2009).

Farrington, Ttofi och Piquero (2016) kommer i en longitudinell studie fram till att ungdomars stökighet och djärvhet (*daring*), i kombination med brottsdömda föräldrar är riskfaktorer för brottslighet. Viktiga skyddsfaktorer är bland annat hög verbal och icke-verbal intelligens, hög skolnärvaro och ett engagemang hos föräldrarna i frågor om uppfostran. God föräldratillsyn verkar leda till en högre grad av ärlighet hos ungdomarna och trygga ekonomiska förhållanden i familjen hänger samman med en lägre risk att ha en brottsdömd förälder. Sammantaget visar resultaten att det är vitalt med god föräldrasocialisering tidigt i livet (Farrington, Ttofi, & Piquero, 2016).

Farrington (2000) beskriver hur begreppen risk- och skyddsfaktorer inte är helt konsekvent använda i litteraturen. Ibland används begreppet riskfaktor för att beskriva en extrem kategori i en förklaringsvariabel och ibland som en glidande skala där ökande närvaro av någon typ av fenomen är förknippat med en motsvarande ökning i brottslighet (Farrington, 2000).

Gällande skyddsfaktorer så betraktas de ibland bara som andra änden av en skala jämfört med riskfaktorer. Om det skulle visa sig att skolk och brottslighet hänger ihop skulle till exempel hög skolfrånvaro kunna beskrivas som en riskfaktor och låg skolfrånvaro som en skyddsfaktor. Ibland kan det dock tänkas att det går att visa på skyddsfaktorer utan motsvarande närvaro av riskfaktorer. Om det är så att både höga och låga nivåer av en viss faktor inte är förknippade med en högre eller lägre brottslighet än genomsnittet, men att medelhöga nivåer av samma faktor är förknippad med lägre brottslighet så kan den betraktas som en skyddsfaktor (Farrington, 2000). I den här uppsatsen betraktas risk- och

skyddsfaktorer som motsatta ändrar på en skala eftersom de statistiska modeller som kommer att användas letar efter linjära samband mellan prediktorvariablerna och brottslighet.

2.6 Föräldrar

En ambition med denna studie är att ta reda på om det, i relationen mellan ungdomen och dennes föräldrar, finns skydds- och riskfaktorer med avseende på ungdomars brottslighet. Detta undersöks med utgångspunkt i tidigare forskning.

2.6.1 Övervakning eller kunskap?

Mycket av forskningen om ungdomars anpassning har konstaterat att det finns ett tydligt samband mellan föräldrars övervakning (*monitoring*) av sina barn och minskat normbrytande eller brottsligt beteende. Stattin och Kerr (2000) ifrågasätter dock de resultaten eftersom de menar att begreppet övervakning är dåligt operationaliserat i forskningen och att studierna som regel mäter i vilken grad föräldrar har kunskap om vad ungdomarna gör snarare än huruvida de skaffat sig kunskapen genom aktiv övervakning. De föreslår istället flera olika möjliga källor till föräldrars kunskap om ungdomarnas förehavanden, varav en är faktisk övervakning, och de andra två är att föräldrarna frågar efter informationen (*parental solicitation*), eller att ungdomarna själva berättar vad de har för sig (*child disclosure*). En tvärsnittsstudie (Stattin & Kerr, 2000) visar återigen sambandet som framkommit i tidigare forskning mellan "övervakning" och minskat normbrytande men använder istället föräldrakunskap (*parental knowledge*) som namn på samma mått eftersom det bättre beskriver vad som faktiskt mäts. Vidare visar det sig att den källa till kunskap som bäst korrelerar med både hur mycket föräldrarna vet och minskat normbrytande beteende är ungdomars egna berättande snarare än hur hårt övervakade ungdomarna är. Det visar sig rent av ett visst positivt samband mellan den grad i vilken föräldrar efterfrågar information och ungdomarnas normbrytande beteende. Stattin och Kerr (2000) menar att relationen till föräldrarna är en komplex process där både föräldrars påverkan på sina barn och barns påverkan på föräldrarna spelar roll och att det mycket väl kan vara så att barn och ungdomar med en hög grad av normbrytande undanhåller information från sina föräldrar snarare än att ökad kontroll leder till minskat normbrytande.

Slutsatsen att ungdomars frivilliga förmedlande av information är en bättre källa till föräldrars kunskap om sina barn än övervakning, befästs ytterligare i vidare undersökningar

som dessutom visar ett samband mellan mer aktiv kontroll av ungdomars fritid och en upplevelse av att vara överkontrollerad, större antal depressiva symptom samt sämre självförtroende hos ungdomarna (Kerr & Stattin, 2000). Sambandet mellan högre föräldrakunskap och lägre normbrytande kvarstod också, samt i viss mån även sambandet mellan mycket frågor från föräldrar och ökat normbrytande. Det tycks enligt Kerr och Stattin (2000) vara viktigare att skapa ett öppet och tillåtande klimat för informationsutbyte i familjen än att kontrollera ungdomarna hårt.

För att få större klarhet i riktningen på sambandet mellan föräldrakunskap och ungdomars normbrytande eller brottsliga beteende gör Kerr, Stattin och Burk (2010) en longitudinell studie, som återigen förstärker slutsatsen att det viktiga är att ungdomarna berättar vad de gör för sina föräldrar och inte huruvida föräldrarna övervakar sina barn eller inte. Riktningen på sambandet blir dock inte särskilt mycket tydligare då hög grad av berättande från ungdomarna visar sig förutse ökad föräldrainformation i ungefär samma grad som det omvända sambandet. Kerr, Stattin och Burk (2010) visar hur ett tydligt samband mellan högre grad av föräldrainformation och minskat brottsligt beteende över tid kan urskiljas såväl som minskad föräldrainformation till följd av mer brottsligt beteende. Det gick inte att med någon säkerhet säga att sambandet är föräldra- eller ungdomsdrivet även om det fanns svagt och oklart stöd för en ungdomsdriven process. Studien visar dock att sambandet mellan föräldrainformation står sig även när det kontrolleras för kvaliteten i föräldra-barnrelationen (Kerr, Stattin, & Burk, 2010).

Även Keijsers, Branje, VanderValk och Meeus (2010) har försökt lista ut riktningen på sambandet mellan föräldrars kunskap och minskat brottsligt beteende, genom en longitudinell studie, som kom fram till liknande resultat som Kerr, Stattin, & Burk (2010). Även här visade sig föräldrainformation ha ett negativt samband med brottslighet över tid och det gick dessutom att visa att föräldrars frågor eller kontrollförsök inte hade något direkt samband med förändringar i brottslighet efter att effekten av föräldrarnas kunskap räknats bort. Dock gick det att se att förändringar i föräldrars frågande efter information och föräldrars kunskap följdes åt. Inga större könsskillnader hittades. Också i den här studien fanns indikationer på att ungdomars påverkan på föräldrar är större än tvärtom (Keijsers, Branje, VanderValk, & Meeus, 2010).

2.6.2 Olika typer av kontroll

Ytterligare forskning som tar avstamp i kritiken mot sättet på vilket föräldrars kontroll över sina barn har mätts återfinns i Kakihara och Tilton-Weavers (2009) experimentella studie av effekterna av olika typer av kontroll över ungdomar. Studien avsåg att belysa oklarheter i skillnaden mellan psykologisk kontroll, det vill säga känslomässig påverkan genom till exempel skuldbeläggande, och beteendekontroll såsom övervakning och gränssättande. Mycket tidigare forskning tyder på att den första typen av kontroll kan leda till negativa psykologiska effekter som stress, nedstämdhet och dålig självkänsla för den som utsätts, medan den andra typen har förknippats med positiva effekter såsom förbättrad förmåga till självreglering. Kakihara och Tilton-Weaver (2009) menar dock att måtten för beteendekontroll är samma som för övervakning, vilket i sin tur studier (Kerr & Stattin, 2000; Stattin & Kerr, 2000) har visat ofta, i själva verket, mäter som föräldrarnas kunskap om ungdomarnas förhållanden. Dessutom överlappar till viss del de mått som använts för psykologisk kontroll och beteendekontroll enligt Kakihara och Tilton-Weaver (2009) som finner att båda typerna av kontroll tolkas negativt av ungdomar, särskilt på höga nivåer samt att även måttliga nivåer av både psykologisk kontroll och beteendekontroll tolkas som ett intrång i den egna autonomin.

Effekterna av psykologisk kontroll och beteendekontroll samt gränserna däremellan utforskas också av Kakihara, Tilton-Weaver, Kerr och Stattin (2010) med hjälp av data från en longitudinell studie. Även här ligger fokus på ungdomars upplevelse av kontroll snarare än föräldrarnas intentioner eller metoder och vissa av fynden tyder på att gränsen mellan psykologisk- och beteendekontroll inte är särskilt tydlig och att båda typerna kan ha liknande negativa effekter, särskilt om kontrollen upplevs som stark. Kakihara, Tilton-Weaver, Kerr och Stattin (2010) drar slutsatsen att ungdomars behov av känslomässig autonomi spelar stor roll, att den påverkas av båda typer av kontroll samt att detta spelar roll för ungdomens anpassning. Generellt förväntar sig pojkar mindre beteendekontroll än flickor och upplever i högre grad sådan som psykologisk kontroll.

Studien fann stöd för att både psykologisk kontroll och beteendekontroll leder till en känsla av överkontroll och sämre anpassning hos ungdomar. Till exempel visade det sig att om föräldrarna satte upp många regler så ledde detta till en känsla av lägre kompetens och för pojkar visade det sig att både avvisande från föräldrarna och överkontroll ledde till ökad grad av normbrytande resultat (Kakihara, Tilton-Weaver, Kerr, & Stattin, 2010).

En något mer positiv bild av effekterna av beteendekontroll ges av Galambos, Barker och Almeida (2003) som genomfört en longitudinell studie med syfte att studera kombinationer av föräldrastöd, psykologisk kontroll och beteendekontroll på internaliserade (*internalizing*) och externaliserade (*externalizing*) problem. Höga nivåer av psykologisk kontroll i kombination med hög beteendekontroll visade sig ge fler externaliserade problem, delvis i strid mot tidigare forskning som visat en negativ relation mellan de olika typerna av kontroll. Galambos, Barker och Almeida (2003) menar att det skulle kunna bero på att föräldrar reagerar på normbrytande beteenden hos ungdomarna med att ta till alla tillgängliga kontrollmedel, eller alternativt på att ungdomarna reagerar på känslan av överkontroll med att skaffa sig större handlingsutrymme genom att bete sig normbrytande. Endast beteendekontroll verkade ha effekt på förändringar i externaliserade problem. Högre beteendekontroll tycktes sakta ner den ökning i normbrytande beteende som sker hos de flesta ungdomar i tidiga tonåren.

Den mest pessimistiska bilden av föräldrars möjlighet att påverka sina barns beteende framträder i Engels, Finkenauer, Kerr och Stattins (2005) studie av föräldrars kontrollstrategier och rökvanor för ungdomar. Studien fann inget samband mellan föräldrars försök att kontrollera sina barns rökvanor och ungdomarnas rökning och det visade sig dessutom att de föräldrar som hade störst förtroende för sin egen förmåga att kontrollera sina barn, visade upp flest kontrollstrategier och hade barn, som i större grad undanhöll information från sina föräldrar (Engels, Finkenauer, Kerr, & Stattin, 2005).

2.6.3 Kontroll av vänrelationer

Ungdomars umgänge med sina jämnåriga har enligt Mounts (2001) länge betraktats som en viktig faktor i deras utveckling på vilket följer att det kan tänkas vara intressant att studera hur föräldrar hanterar ungdomarnas relationer till sina jämnåriga. Mounts (2001) menar att det är viktigt för effekten av föräldrars försök att hantera sina barns relationer, att ungdomarna uppfattar försöken till styrning som legitima. Ungdomar förväntar sig som regel ökad autonomi ju äldre de blir, vilket innebär att ungdomar som upplever sig för hårt styrda kommer att reagera på ett eller annat sätt för att hantera begränsningen i sin autonomi. Genom två longitudinella studier undersöktes effekten av övervakning och förädrakontroll över ungdomars vänrelationer på bland annat drogbruk och brottsligt beteende (Mounts, 2001). De som ingick i studierna fick uppge sina närmsta vänner i gruppen som studerades vilket tillät mätningar av hur deltagarnas vänskrets såg ut med

avseende på olika typer av normbrytande. Övervakning visade sig ha ett negativt samband med eget och vänners drogbruk medan måttliga nivåer av förbud hängde ihop med ett bättre utfall avseende både eget drogbruk och vänners drogbruk än både höga och låga nivåer. Övervakning och brottslighet var negativt relaterade, medan mer förbud hängde ihop med mer brottslighet (Mounts, 2001).

Tilton-Weaver, Burk, Kerr och Stattin (2013) har försökt besvara frågan om huruvida föräldrars övervakning och försök till kontroll av vilka deras barn umgås med, påverkar ungdomarnas val av vänner, och resultaten ger ingen entydig bild av detta. En konflikt angående föräldrars auktoritet var tydlig, framförallt i åldrarna 12 till 14 år. Tilton-Weaver, Burk, Kerr och Stattin (2013) menar att många föräldrastrategier som kan uppfattas som ett intrång i den unges autonomi får negativa konsekvenser i form av ökat eget normbrytande beteende och ökat inflytande från normbrytande vänner. Mest svårförståeligt och kontraintuitivt var enligt Tilton-Weaver, Burk, Kerr och Stattin (2013) att regelsättande hade bäst effekt på ungdomar från 15 till 18 år och de menar att det skulle kunna bero på att ungdomar i den åldern börjar öka sin förmåga till självreglering.

2.7 Syskon

En av frågeställningarna som utreds i denna uppsats är, huruvida relationen mellan syskon innehåller skydds- och riskfaktorer för ungdomars eventuella brottsliga beteende. Förhoppningen är att, med stöd av tidigare forskning om relationer mellan syskon, kunna säga något om vilka faktorer som har starkast samband med brottslighet.

2.7.1 *Relation till syskon*

McHale, Updegraff och Whiteman (2012) har gjort en översikt över befintlig forskning om syskonrelationer i barn- och ungdomen. Syskon framstår i översikten som en central påverkansfaktor i familjelivet. Påverkan från syskon framträder förutom genom sin roll i familjesystemet, också genom syskons ofta känslomässigt intensiva interaktioner. Samtidigt som dessa relationer är ständigt närvarande i ungdomens liv, så sker förändringar över tid. Det har i tidigare forskning framkommit att syskons påverkan på ungdomars utveckling och anpassning kvarstår som faktor även efter att andra viktiga relationers påverkan tagits i beaktande. Trots att syskon påverkar varandra i hög utsträckning har det också framkommit att två individer från samma familj ofta är lika olika varandra som två orelaterade individer (McHale, Updegraff, & Whiteman, 2012).

I en studie med ambition att undersöka familjerationers påverkan på ungdomars anpassning, upptäckte Deković och Buist (2005) att relationer som ungdomen inte deltar i är relaterade till hens anpassning. För både äldre och yngre ungdomar så tycks kvaliteten på föräldrarnas relation till deras syskon påverka även deras egen anpassning. Relationen är dock starkare mellan normbrytande beteenden och kvaliteten på de relationer som ungdomen själv är involverad i, både till syskon och föräldrar. Ett särskilt intressant fynd är att ungdomar från familjer med negativa äktenskapliga relationer och positiva syskonrelationer inte skiljer sig nämnvärt från ungdomar som växer upp i harmoniska familjer, med avseende på nivåer av upplevda normbrytande beteenden. Det är möjligt att en positiv syskonrelation kan fungera som en buffert mot de negativa effekterna av äktenskapsproblem och därför vara en skyddsfaktor i familjen (Deković & Buist, 2005).

2.7.2 Syskons stöd och inflytande

I en longitudinell studie visar Branje, van Lieshout, van Aken och Haselager (2004) att ungdomars upplevelse av stöd från sina syskon är mestadels negativt relaterat till externaliserade problem. Syskons normbrytande beteenden är däremot starkt relaterade till internaliserade problem. Utvecklingsmönstret för den unges anpassning är kopplat till syskons stöd och normbrytande beteenden (Branje, van Lieshout, van Aken, & Haselager, 2004).

Pike, Coldwell och Dunn (2005) försöker i sin studie att identifiera ett samband mellan kvaliteten på syskonrelationer i olika skeden i uppväxten och ungdomars anpassning, kontrollerat för effekter av föräldra-barnrelationens kvalitet. Resultaten indikerar att syskonrelationers kvalitet hör samman med äldre syskons anpassning. Resultatens mönster antyder också att positivitet i syskonrelationen var starkare kopplat till ungdomarnas anpassning än vad syskonkonflikter var. Studien indikerar att yngre syskon influeras mer av sina äldre syskons beteenden och anpassning än vice versa. Fynden tyder på att föräldra-barnrelationen spelar större roll för yngre syskons anpassning än relationen med syskon. Både för äldre och yngre syskon är syskonkonflikter predicerande för ungdomens normbrytande beteenden.

2.7.3 Syskonkonflikter och syskonvärme

I likhet med de resultat som presenteras av Branje, van Lieshout, van Aken och Haselager (2004), visar en studie av Buist och Vermande (2014) att syskonrelationer spelar roll, då

ungdomar med harmoniska syskonrelationer rapporterar högst nivåer av anpassning och ungdomar med konfliktfyllda syskonrelationer de lägsta. Syskonkonflikter tycks utgöra en risk för såväl ångest och depression, som försämrad akademisk prestation. Denna riskfaktor är oberoende av graden av värme i syskonrelationen. Dock visar studien (Buist & Vermande, 2014) också att syskonkonflikter innebär risk för aggressivitet, endast i syskonrelationer som uppvisar en låg grad av värme. Syskonvärme verkar dock hänga ihop med social kompetens, oberoende av konfliktgraden i syskonrelationen. Författarna (Buist & Vermande, 2014) vill rikta särskild uppmärksamhet åt syskonpar med en äldre bror, då dessa är överrepresenterade bland konfliktfyllda syskonpar och förhöjd risk föreligger för denna sorts syskonrelation.

Vidare om syskonkonflikter, skriver Dirks, Persram, Recchia och Howe (2015) att syskonkonflikter kan vara särskilt problematiska när de åtföljs av en brist på värme. Syskonvärme är något som generellt kopplats samman med minskande internaliserade och externaliserade problem. Å andra sidan kan ökad värme kopplas till förhöjning av externaliserade symptom för senare födda barn som kan modellera sitt beteende på äldre syskon. Syskonrelationer är en kritisk interpersonell kontext för ungdomars utveckling. Syskons interaktion kännetecknas av både starkt positiva inslag, såsom värme och intimitet, och negativa kvalitéer såsom intensiv konflikt, som alla påverkar en ungdoms välmående (Dirks, Persram, Recchia, & Howe, 2015).

Kvaliteten på syskonrelationer är något som studeras av Gass, Jenkins och Dunn (2007) i en longitudinell studie, där både mödrar och syskon i de familjer som ingick i studien bidrog med information. Studien kommer fram till att ungdomar med tillgivna relationer till sina syskon är bättre skyddade mot stressande livshändelser. Tillgivenhet mellan syskon modererar relationen mellan stressande livshändelser och internalisering av problem, men inte kopplingen till externalisering. Värt att notera är att skyddseffekten av tillgivenhet mellan syskon kunde observeras, oberoende av mödra-barnrelationens kvalitet.

Liknande resultat uppnåddes av Waite, Shanahan, Calkins, Keane, och O'Brien (2011) som visar att syskonvärme fungerar som skyddsfaktor för vissa, men inte alla livshändelser, och att det skyddar mot internaliserade, men inte externaliserade problem. Det tycks vara så att syskonvärme minskar en ungdoms generella stressnivå när vuxna i familjen lever med stress. Syskonvärme tycktes dock inte skydda mot ungdomars egen stress enligt Waite, Shanahan, Calkins, Keane, och O'Brien (2011) som menar att ungdomar, när de själva

upplever stress, vänder sig till personer utanför familjen för stöd. De menar vidare att ungdomar successivt ökar sin autonomi genom att bli mer selektiva i vilken information de delar med sig av till familjen. Syskonvärmens roll i utvecklingen av risktagande beteenden kan vara dubbel: en varm relation med ett syskon som inte agerar risktagande kan avskräcka ungdomar från sådant beteende under stressiga perioder, men en varm relation till ett risktagande syskon kan förstärka en ungdoms inblandning i sådant beteende (Waite, Shanahan, Calkins, Keane, & O'Brien, 2011).

Det tycks alltså som att syskonrelationer i många fall kan ha en skyddande effekt, men som Bullock och Dishion (2002) visar, kan relationen till syskon också inkludera risker. Genom att filma familjeinteraktioner gick det att se hur syskon samarbetade för att underminera föräldrarnas inflytande (*sibling collusion*). Det visade sig att den typen av samarbete hade ett samband med ökat normbrytande beteende i ungdomen även när hänsyn togs till inflytande från problemtyngda jämnåriga.

2.8 Kön

Könsskillnader i normbrytande beteende återkommer ofta i socialvetenskaplig forskning och visar på att flickor generellt begår färre brott, använder droger i mindre utsträckning och uppvisar mindre av aggressivt beteende än pojkar (Hadjar, Baier, Boehnke, & Hagan, 2007). Historiskt sett har andelen kvinnliga förövare varit mindre än tio procent av de som lagförts för misshandel och 25 procent av dem som lagförts för stöldbrott (Estrada, 2013). Generellt gäller att, ju grövre brott, desto större andel av dem begås av män. Skillnaden mellan män och kvinnor är också stor när det gäller omfattningen av deras brottslighet. Sannolikheten att någon som begått brott är en man ökar med antalet brott personen i fråga har begått (Estrada, 2013). Könsskillnaderna tycks bestå även vid jämförelser av olika kulturell bakgrund, och för att förklara skillnaderna mellan könen, menar Hadjar, Baier, Boehnke och Hagan (2007) att hänsyn behöver tas till skillnader mellan mödrars och fäders delaktighet på arbetsmarknaden, olikheter i uppfostran av flickor och pojkar, samt till kulturella mönster och värderingar såsom könsroller. Vidare antyder fynd att könsskillnader i uppfostran gör ett avtryck på könsgapet i ungdomsbrottslighet. Starkare kontroll över döttrar är kopplat till könsskillnader i brottsligt beteende (Hadjar, Baier, Boehnke, & Hagan, 2007).

Tove Pettersson (2013) skriver att en brist i svensk forskning på ungdomar inom socialtjänsten, är att studier med genusperspektiv endast fokuserar på flickor. Pettersson

(2013) menar att ett genusperspektiv bidrar till förståelsen av ungdomars brottslighet, genom att rikta fokus mot, hur pojkars större handlingsutrymme möjliggör brottsligt beteende utan fördömande från omgivningen, på det sätt att pojkar inte ses som lika märkliga på grund av sitt beteende. Detta menar Pettersson (2013) kan bidra med en viktig pusselbit i förklaringen till varför pojkar begår fler brott än flickor. En ytterligare förklaring kan vara att brott utgör en resurs för att konstruera maskulinitet, något som inte gäller på samma sätt för konstruktionen av femininitet (Pettersson, 2013).

Odgers et al. (2008) tar upp könsaspekten, i en studie med utgångspunkt i Moffits (1993) taxonomi, som beskriver livstidspersistent och ungdomsbegränsat normbrytande beteende. Studiens finner att ett livstidspersistent mönster som följer på en tidig debut i normbrytande, återfinns både hos män och kvinnor, även om den manliga gruppen var betydligt större än den kvinnliga (Odgers, et al., 2008). Likaså återfanns mönstret med ungdomsbegränsning hos både män och kvinnor. Konsekvenserna skiljde sig dock åt mellan könen, och kvinnor i både den livstidspersistenta och den ungdomsbegränsade gruppen visade sig ha sämre ekonomi än kvinnor som inte ingick i någon av grupperna, ett mönster som inte var lika tydligt hos män. Det visade sig dessutom att kvinnor i den livstidspersistenta gruppen vid 32 års ålder oftare hade barn än kvinnor i den ungdomsbegränsade gruppen som i sin tur oftare hade barn än de som inte ingick i någon av grupperna (Odgers, et al., 2008). Även om studien till stor del ger stöd åt Moffits (1993) teori så hittas även några mindre grupper med andra mönster för utvecklingen av brottsligt eller normbrytande beteende. Dels finns en barndomsbegränsad grupp i vilken individer liksom i den livstidspersistenta gruppen debuterar tidigt i normbrytande, men där problemen senare inte återkommer och dels finns en grupp med ungdomsdebuterande normbrytande där beteendet fortsätter upp i vuxen ålder istället för att, som för den ungdomsbegränsade gruppen, avta i slutet av ungdomstiden (Odgers, et al., 2008).

Också Fontaine, Carbonneau, Vitaro, Barker och Tremblay (2009) har visat att även om kvinnor begår brott i betydligt mindre utsträckning, så finns det även bland kvinnor en grupp med livstidspersistent och en med ungdomsbegränsat brottsligt beteende. Även den studien visar förekomsten av en grupp kvinnor vars normbrytande beteende kommer igång först i ungdomen för att fortsätta senare under livet, samt en liten grupp i vilken individers normbrytande beteende begränsas till barndomen. Kvinnor i den senare gruppen visade sig ha färre problem i vuxen ålder än motsvarande grupp bland män (Fontaine, Carbonneau, Vitaro, Barker, & Tremblay, 2009). Även en grupp som börjar begå brott

först i vuxen ålder identifieras. Fontaine, Carbonneau, Vitaro, Barker och Tremblay (2009) kallar gruppen som påbörjar ett livslångt brottsligt beteende först i ungdomen för ungdomsförsevad och menar att orsakerna till beteendet i den gruppen har med riskfaktorer i barndomen att göra, till skillnad från den ungdomsbegränsade gruppen vars beteende hänger ihop med att söka status bland jämnåriga, liksom i Moffits (1993) teori. En möjlig förklaring till ungdomsförsevad debut av problem enligt Fontaine, Carbonneau, Vitaro, Barker och Tremblay (2009) är socialisationsprocesser som hindrar flickor från externaliserat beteende och gör att problemen yttrar sig som internaliserade problem istället och en annan möjlig förklaring är att det finns skyddsfaktorer som är närvarande i högre grad bland flickor, till exempel bättre genomsnittlig skolprestation. Inga tydliga tester av alla olika banor som har anats i de olika studierna har gjorts. Fontaine, Carbonneau, Vitaro, Barker och Tremblay (2009) menar att interventioner i ungdomsåren bör utforskas eftersom fynden tyder på att normbrytande beteende kan börja under de åren.

2.9 Bostadsområde

Forskning visar att uppväxtvillkor och levnadsförhållanden har betydelse för omfattning och struktur på ungdomars brottslighet (Estrada, 2013). Ungdomar från villahem vars föräldrar är högre tjänstemän, rapporterar färre brott i självdeklarationsundersökningar än ungdomar som bor i lägenhet och vars föräldrar har lägre socioekonomisk status (Estrada, 2013). Också Horney, Tolan och Weisburd (2012) talar om påverkan från bostadsområde på ungdomars brottsliga beteende. Övergångsperioden från ungdom till vuxen är kritisk för att avgöra riktningen på ungdomens brottslighet i framtiden. Forskning visar att fokus bör riktas mot bostadsområden med hög fattigdom och brottslighet. Dessa områden utgör inte bara en förhöjd risk för ungdomar att involveras i kriminalitet, utan har också generellt färre resurser för att stötta en positiv utveckling hos ungdomen (Horney, Tolan, & Weisburd, 2012).

Dirks, Persram, Recchia och Howe (2015) rapporterar att många studier bygger på ungdomar från medelklassfamiljer med intakta äktenskap, vilket begränsar generaliserbarheten för dessa studier, då kontexten i vilken ungdomar befinner sig; såsom familj, bostadsområde och kultur, kommer att forma deras erfarenheter av sina syskon och de sätt på vilka dessa relationer påverkar deras utveckling. (Dirks, Persram, Recchia, & Howe, 2015).

3 Metod

För den här uppsatsen har en kvantitativ design valts. Det innebär att ett i huvudsak deduktivt sätt att arbeta används, med vilket menas att teorier prövas och används för att dra slutsatser om det material som analyseras, till skillnad från en kvalitativ design som är mer inriktad på att generera teorier utifrån det insamlade materialet (Bryman, 2011). I det här avsnittet beskrivs LoRDIA-projektet och hur den här studien gått tillväga samt vilka etiska överväganden som gjorts.

3.1 LoRDIA

Datan som används är insamlad inom ramarna för forskningsprojektet LoRDIA (*Longitudinal Research on Development In Adolescence*), vars syfte är att över tid studera ungdomars utveckling till vuxna (LoRDIA, 2013). LoRDIA genomförs i fyra kommuner i Jönköpings och Västra Götalands Län; Gnosjö, Härryda, Vårgårda och Värnamo, sedan hösten 2013. Ungdomarna följs från 12 - 13 års ålder och upp till myndighetsåldern (gymnasiets årskurs två). LoRDIA är ett forskningssamarbete mellan Hälsohögskolan i Jönköping och Göteborgs universitet.

Avsikten är att följa samtliga, i kommunerna boende, elever som börjat i årskurs sex och sju hösten 2013, och vid projektets start bjöds 2 021 elever in att delta i studien. Forskningsprojektets övergripande mål är att studera övergången från barndom till vuxen i relation till faktorer som rör familj, jämnåriga, psykisk hälsa och personlighetsfaktorer, samt följa upp processer relaterade till risk- och skyddsfaktorer för alkohol- och drogmissbruk. Datan samlas in, dels från ungdomarna själva, men också från vårdnadshavare och lärare, genom upprepade enkäter för elever och vårdnadshavare, samt korta rapporter från lärarna. Den slutgiltiga datainsamlingen avslutas med en diagnostisk intervju, för att upptäcka psykiatriska störningar och missbruksproblematik, när ungdomarna nått 17 års ålder (LoRDIA, 2013).¹

3.2 Urval

För den här uppsatsen har ett urval av svaren från 1 324 ungdomar från LoRDIA:s tredje våg av datainsamling använts. Urvalet består av 662 pojkar, 648 flickor och sex personer som på frågan om kön svarat någonting annat, samt åtta som inte angett något kön.

---

¹ LoRDIA finansieras av FORTE, Vetenskapsrådet, VINNOVA, Formas, Stiftelsen Säfstaholm, Stiftelsen Sunnerdahls Handikappfond, Futurum region Jönköping

Ungdomarna i urvalet går i åttonde och nionde klass och är mellan 13 och 17 år gamla. Genomsnittsåldern är 14,32 år.

3.3 Tillvägagångssätt

Insamlingen av datan har gjorts av forskningspersonal knuten till LoRDIA-projektet. Den primära datakällan för projektet är en omfattande enkätundersökning. Undersökningen genomförs med eleverna i respektive deltagande skola, av forskningspersonal, vid fyra tillfällen: årskurs 7, 8, 9 och gymnasiets årskurs 2 (LoRDIA, 2013). Ytterligare information samlas in från ungdomarnas föräldrar, genom en postenkät som skickas ut i samband med det första tillfället som ungdomarna fyller i elevenkäten. Som komplement till den information som ungdomarna och deras föräldrar tillhandahåller, gör ungdomarnas lärare en skattning av elevens beteende i skolan, genom att fylla i ett kortare formulär. Lärarskattningen genomförs alla de år som eleverna också fyller i sin enkät. Förutom dessa informationskällor, inhämtas uppgifter om betyg och skolnärvaro från skolregistren. I gymnasiets årskurs två görs också en enskild intervju med varje elev av forskarna (LoRDIA, 2013).

När det gäller frekvensen av brott som ungdomar begår, blir siffrorna högre i självrapporterade bedömningar än i offentliga data, till stor del på grund av att de flesta individer inte upptäcks eller straffas för sina brott (Piquero, Hawkins, & Kazemian, 2012). Materialet i LoRDIA och följaktligen också i denna studie, bygger på enkätsvar från elever, det vill säga självrapportering från ungdomar.

3.4 Mått

De flesta av de variabler som används i uppsatsen är sammansatta av rangordnade svar på flera olika frågor eller påståenden. Vad det gäller utfallsvariabeln, brottslighet, så består det samlade måttet av hur ofta det senaste året svaranden uppger att hen begått olika typer av brottsliga handlingar, innefattande både våldsamma och icke våldsamma brott. Frågorna om brottslighet motsvarar de som ställs i Brås undersökning av niondeklassare (Shannon & Ring, 2009). LoRDIA-projektet (LoRDIA, 2017) använder validerade skalor för att få fram de mått som används. Se tabell 1 för en beskrivning av de olika värdena, exempel på vilka delar som ingår och, i förekommande fall, Chronbachs alfa (α) för de olika variablerna. Två av variablerna används för att jämföra grupper om det visar sig att det finns signifikanta skillnader. Den ena av de variablerna är kön, baserat på vad ungdomarna

själva uppgivit, och den andra är tidigare problem och mäter huruvida ungdomen har haft tidigare kontakt med socialtjänsten på grund av sitt eget beteende. Variabeln tidigare problem har tagits med för att enklare kunna ställa resultaten i relation till Moffits (1993) taxonomi, som beskriver olika banor av brottsligt beteende sammankopplat med hur tidigt beteendet börjat. Från början hade variabeln tre steg med olika grad av tidigare kontakt med socialtjänsten, men eftersom mycket få uppnådde den högsta nivån har variabeln dikotomiserats så att den består av en grupp som tidigare har haft kontakt med socialtjänsten och en som inte har det. Samtliga skalvariabler har standardiserats så att minsta möjliga värde är 0 och högsta möjliga värde är 1.

3.5 Dataanalys

Första steget i de statistiska analyserna är att ta fram deskriptiv statistik över brottsfrekvenser i den undersökta gruppen, både för gruppen som helhet och uppdelat efter kön.

En korrelationsanalys görs för att ta reda på vilka variabler som har ett signifikant samband med brottslighet. Därefter görs även en multivariat regressionsanalys av de variabler som visat sig ha en signifikant korrelation med brottslighet för att kontrollera för de olika variablernas påverkan på brottslighet jämfört med varandra. I den multipla regressionsanalysen inkluderas även variablerna kön, tidigare problem och trivsel i bostadsområde för att kontrollera för påverkan från även dessa variabler.

För kön och tidigare problem genomförs test som jämför olika grupper i variablerna. Medelvärdena för variabeln brottslighet är låga i förhållande till standardavvikelse, vilket antyder en tydlig skevhet i materialet. T-test har ändå använts för att jämföra pojkar och flickor då de grupperna är stora, vilket kompenserar för bristen på normalfördelning. För jämförelsen mellan gruppen med tidigare problem och gruppen utan tidigare problem har ett Mann-Whitney test utförts eftersom gruppen med tidigare problem är för liten för att kunna användas i ett t-test för en variabel (brottslighet) som inte är normalfördelad.

Ur korrelationsanalyser erhålls korrelationskoefficienter, r , vars värde ger en indikation om styrkan på en korrelation, och är ett mått för effektstyrka (Brace, Kemp, & Snelgar, 2016). Korrelationskoefficienten antar värden mellan -1 (fullständig negativ korrelation) och 1 (fullständig positiv korrelation). Vanligt är att tala om starka, medelstarka eller svaga

korrelationer där medelstarka korrelationer innebär värden mellan .03 och .05 (Brace, Kemp, & Snelgar, 2016).

Tabell 1
Beskrivning av variabler och Chronbachs alfa (α)

Variabel	Beskrivning	Exempel på fråga/ påstående	α
Brottslighet	Brottsliga handlingar begångna det senaste året.	Hur många gånger har du det senaste året stulit (snattat) något i affär, varuhus eller från en varuautomat?	.914
Föräldrakunskap	Föräldrars kunskap om sina barns aktiviteter.	Känner dina föräldrar till vad du gör på din fritid?	.736
Föräldrars frågande	Föräldrars försök att skaffa kunskap genom att fråga sina barn.	Hur ofta ber dina föräldrar dig berätta om sådant som hänt en vanlig dag i skolan?	.727
Barns berättande	Barnens frivilliga information till sina föräldrar om egna förehavanden.	Håller du mycket hemligt om sådant som händer på din fritid?	.711
Föräldrakontroll	Föräldrars försök att kontrollera sina barns beteende.	Måste dina föräldrar säga ja för att du ska få vara ute sent på vardagskvällar?	.810
Känsla av överkontroll	Barnens känsla av att föräldrarna kontrollerar dem för mycket.	Känns det som att dina föräldrar kräver att få veta allt?	.799
Kontroll av vänrelationer	Föräldrars kontroll över vilka deras barn umgås med.	Dina föräldrar har talat med dig om vilka de tycker att du ska ha som vänner.	.834
Syskonkonflikt	Barnens nivå av bråk och konflikter med syskon.	Mitt syskon och jag bråkar ganska mycket.	.750
Syskonstöd	Barnens upplevelse av stöd från sina syskon.	Om jag hamnar i svårigheter så skulle jag kunna gå till mitt syskon.	.840
Syskonumgänge	Hur ofta barnen umgås med sina syskon.	Mitt syskon och jag har mycket roligt ihop.	.760
Trivsel i bostadsområde	Upplevelse av trivsel i den omedelbara omgivningen.	Så fort jag kan vill jag flytta till ett annat område.	.642
Tidigare problem	Kontakt med socialtjänsten innan 12 års ålder på grund av eget beteende.	Har du någon gång före 12 års ålder haft kontakt med socialtjänsten p.g.a. något dåligt som du har gjort?	
Kön	Man, kvinna, eller annat.		

Not. Instrumenten hämtas från: Brå (2013) för brottslighet, Kerr och Stattin (2000) för föräldrakunskap samt LORDIA (2017) för övriga dimensioner.

3.6 Etiska överväganden och hantering av personuppgifter

Bryman (2011) nämner fyra etiska principer som är viktiga inom forskning i bland annat Sverige. Dessa är informationskravet, det vill säga att de personer som är objekt för forskningen ska informeras om syfte och tillvägagångssätt för forskningen samt om att deras deltagande är frivilligt, samtyckeskravet som innebär deltagarnas rätt att själva bestämma om sin medverkan i en undersökning, konfidentialitetskravet som innebär att personuppgifter ska hanteras på ett sätt som gör att obehöriga inte kan få tillgång till dem, samt nyttjandekravet vilket innebär att insamlad data inte ska användas till för andra ändamål än forskning (Bryman, 2011).

I den etiska grunden för LoRDIA-projektet ingår att de medverkande informeras om syftet och deltar frivilligt (LoRDIA, 2013). För barn under 15 år tillämpas passivt samtycke från föräldrarna. Detta innebär att föräldrarna är informerade, men så länge de inte uttryckligen misstycker till ungdomens medverkan, får ungdomen delta. Vidare gäller att datan hanteras konfidentiellt, så att ingen obehörig får ta del av personuppgifter, samt att datan ska återges så att det inte går att identifiera enskilda individer. Dessutom anpassas undersökningen så att vissa svårare eller känsligare frågor inte ställs till de yngsta deltagarna (LoRDIA, 2013). Hänsyn bör alltså vara tagen till informationskravet, samtyckeskravet och konfidentialitetskravet i och med insamlingen av datan. Den etiska princip som framförallt måste beaktas inom ramarna för uppsatsprojektet, när det gäller hantering av datan, är alltså nyttjandekravet, att data från undersökningen inte sprids vidare för användning i något annat sammanhang.

Gällande konfidentialitet är, den i LoRDIA-projektet insamlade datan, konfidentiell men inte helt anonymiserad. Skillnaden förklaras av Vetenskapsrådet (2011) som skriver att anonymisering innebär att kopplingen mellan svar i en undersökning och en specifik individ tas bort så att det varken för forskarna eller någon annan går att säga vem som sagt vad, medan konfidentialitet innebär att forskarna ser till att ingen obehörig kan ta del av personuppgifter genom att identiteterna på de svarande kodas. Det senare förfarandet är nödvändigt om datan ska gå att kontrollera efteråt, samt i longitudinella studier där någon sorts identifikation av individer krävs för att kunna göra kopplingar mellan olika mätillfällen (Vetenskapsrådet, 2011). Eftersom LoRDIA innebär just en longitudinell studie så innebär det alltså att det inte går att använda fullständig anonymisering. I underlaget finns inga personuppgifter som kan identifiera individer.

Förutom etiska principer för forskning finns det lagar att ta hänsyn till vid insamling och hantering av personuppgifter, särskilt om dessa kan betraktas som känsliga. 13 § personuppgiftslagen, PUL (1998:204) definierar känsliga personuppgifter bland annat som uppgifter om hälsa och av 15 § PUL framgår att sådana får behandlas endast om den registrerade samtyckt. Vidare säger 3 § lagen om etikprövning av forskning som avser människor (2003:460) att forskning som innefattar känsliga uppgifter enligt definitionen i 13 § PUL, eller uppgifter om lagöverträdelse, faller under kravet på etikprövning. Etikprövningslagen ställer också krav på forskningen som går i linje med informations- och samtyckeskravet. Då LoRDIA-projektet samlar in uppgifter om både hälsa och eventuella lagöverträdelse är ovanstående lagar applicerbara. Våg 3 av datainsamling i LoRDIA har godkänts av den regionala etikprövningsnämnden i Göteborg (No. 362-13; 2015-09-02) och genomförs i enlighet med etikprövningslagen samt Vetenskapsrådets rekommendationer för samhällsvetenskaplig forskning (LoRDIA, 2013).

Insamlingen av känsliga personuppgifter skulle även kunna spela roll för de individer som lämnar ut uppgifterna. Ytterligare viktiga etiska överväganden som beskrivs av Bryman (2011) är huruvida forskningen inkräktar på privatlivet och om de som studeras på något sätt riskerar att lida men. Att lida men kan innefatta bland annat fysisk skada, försämrade självkänsla eller stress. Flera av frågorna i LoRDIA-enkäten, bland annat flera av de som används i den här uppsatsen rör privata angelägenheter som familj eller potentiellt känsliga uppgifter om brottsligt handlande. Övervägandet blir alltså huruvida nyttan av de potentiella resultat som kan komma ur studien väger tyngre än det eventuella obehag frågorna kan väcka hos respondenterna. LoRDIA-projektets ambitioner att genom detaljerad och upprepad datainsamling fylla på kunskapsluckor om komplicerade utvecklingsförlopp motiverar att känsliga uppgifter samlas in i viss mån (LoRDIA, 2013). Den här uppsatsen blir förhoppningsvis ett litet bidrag till den ökade kunskap som får anses motivera inhämtandet av uppgifterna.

4 Resultat

En inledande granskning av undersökningens mått för brottslighet visar att 80,4% av samtliga 1 296 deltagare i studien landar på lägsta möjliga nivå för *brottslighet*. Detta innebär att de inte begått några av de handlingar som ingår i indexet för brott under det senaste året. Av 616 pojkar uppger 72,7% att de inte begått något brott det senaste året och motsvarande siffra för flickor är 87,6% av 661.

I nästa steg testas hur brottslighet korrelerar med de indexerade måtten på föräldra- och syskonrelationer. Som framgår av tabell 2, finns svaga till medelstarka korrelationer mellan brottslighet och alla övriga mått, utom när det gäller *syskonkonflikt*. Klart tydligast är den negativa korrelationen mellan *föräldrakunskap* och brottslighet ($r = -.375$). Därefter kommer den negativa korrelationen mellan *barns berättande* och brottslighet ($r = -.286$). De två variabler som korrelerar positivt med brottslighet, om än på låg nivå, är ungdomarnas *känsla av överkontroll* och föräldrarnas *kontroll av vänrelationer*.

Korrelationstester där materialet delats upp utifrån svarandes kön genomförs också. Dessa tester visar att sambanden generellt är betydligt svagare för flickor. Fyra variabler korrelerade signifikant med brottslighet för flickor och för pojkar uppnår fem korrelationer signifikans (se tabell 2). För flickor är föräldrakunskap och barns berättande svagt negativt korrelerade med brottslighet till en signifikant nivå ($r = -.238$ respektive $r = -.242$). Känslan av överkontroll och kontroll av vänrelationer har båda ett svagt, men signifikant, positivt samband ($r = .124$ respektive $r = .146$). För pojkar liknar korrelationerna lite mer korrelationerna i det totala urvalet. De signifikanta korrelationerna är föräldrakunskap, föräldrars frågande, barns berättande, föräldrakontroll samt syskonumgänge. Alla dessa korrelerar negativt med brottslighet och liksom i det totala urvalet är föräldrakunskap den viktigaste faktorn ($r = -.441$) och barns berättande näst viktigast ($r = -.309$).

För att kontrollera huruvida den del av urvalet som inte har några syskon påverkar korrelationerna vad gäller syskonrelationer, prövas korrelationerna av syskonrelationer till brott med de 60 som uppgett att de inte har några syskon borttagna ur materialet. Resultaten för den gruppen skiljer sig dock inte nämnvärt från resultaten för hela urvalet och syskonkonflikt har inte heller här någon signifikant korrelation med brottslighet.

Tabell 2

Pearson-korrelationer mellan brottslighet och övriga variabler

	Samtliga ($n=1296$)		Flickor ($n=661$)		Pojkar ($n=622$)	
	r	p	r	p	r	p
Brottslighet						
Föräldrakunskap	-.375	.000***	-.238	.000***	-.441	.000***
Föräldrars frågande	-.094	.001***	-.015	.708	-.096	.017*
Barns berättande	-.286	.000***	-.242	.000***	-.309	.000***
Föräldrakontroll	-.141	.000***	-.045	.248	-.171	.000***
Känsla av överkontroll	.059	.037*	.124	.002**	.019	.652
Kontroll av vänrelationer	.087	.002**	.146	.000***	.087	.033*
Syskonkonflikt	.052	.070	.072	.069	.036	.396
Syskonstöd	-.080	.005**	-.076	.057	-.052	.215
Syskonumgänge	-.104	.000***	-.050	.207	-.113	.007**

Not. *** $p \leq .001$ ** $p \leq .010$ * $p \leq .050$

För att få en känsla för de olika variabelernas förklaringsvärde jämfört med varandra, genomförs en multivariat regressionsanalys på alla variabler vars korrelation med brottslighet uppnådde signifikans (se tabell 3). Dessutom lades variabelerna kön, trivsel i bostadsområde och tidigare problem till i regressionsanalysen för att undersöka om de har betydelse jämfört med de andra variabelerna. Eftersom både kön och tidigare problem är variabler på nominalnivå tillåter det inte att de standardiserade betavärdena används till att förklara styrkan eller riktningen i sambandet, men variabelernas inkludering i regressionsanalysen visar om de spelar roll för brottsligheten i förhållande till de övriga oberoende variabelerna. Det visar sig att både kön och tidigare problem har ett tydligt signifikant samband med brottslighet, men att bostadsområde inte har det. De tre variabler som i övrigt har ett signifikant samband med brottslighet, när andra variabler hade kontrollerats för, är föräldrakunskap, föräldrars frågande och barns berättande. Mest bidrog, återigen, föräldrakunskap, med ett klart negativt samband med brottslighet (standardiserad beta= -.279). Värt att notera är också att föräldrars frågande hade ett positivt samband med brottslighet i den här analysen. Sammanlagt förklaringsvärde (R^2) i regressionsanalysen är .215 vilket innebär att ca 21 % av variansen i brottslighet förklaras av modellen.

Tabell 3

Multivariat regressionsanalys

Beroende variabel	Justerat R ²	Modell	Beta	p
Samtliga				
Brottslighet	.215	Föräldrakunskap	-.279	.000***
		Föräldrars frågande	.112	.000***
		Barns berättande	-.086	.025*
		Föräldrakontroll	-.020	.524
		Känsla av överkontroll	-.038	.230
		Kontroll av vänrelationer	.040	.163
		Syskonstöd	.011	.759
		Syskonumgänge	-.010	.774
		Trivsel i bostadsområde	-.030	.304
		Kön	.117	.000***
		Tidigare problem	.270	.000***
Flickor				
Brottslighet	.074	Föräldrakunskap	-.127	.013*
		Barns berättande	-.060	.249
		Känsla av överkontroll	.003	.935
		Kontroll av vänrelationer	.066	.095
		Trivsel i bostadsområde	-.073	.068
		Tidigare problem	.327	.000***
Pojkar				
Brottslighet	.178	Föräldrakunskap	-.338	.000***
		Föräldrars frågande	.116	.008**
		Barns berättande	-.103	.045
		Föräldrakontroll	-.041	.308
		Syskonumgänge	-.009	.821
		Trivsel i bostadsområde	-.020	.625
		Tidigare problem	.235	.000***

Not. *** $p \leq .001$ ** $p \leq .010$ * $p \leq .050$

En multivariat regressionsanalys genomförs också för det könsuppdelade materialet för de variabler som visat sig signifikant korrelera med brottslighet för respektive kön (se tabell 3). För båda könen lades variablerna trivsel i bostadsområde och tidigare problem till i analysen. Av analysen framgår att för flickor kvarstår föräldrakunskap och tidigare problem som signifikanta faktorer efter kontroll för andra variablers påverkan. För pojkar i sin tur så är det föräldrakunskap och föräldrars frågande, samt tidigare problem som

signifikanta efter kontroll för övriga variabler påverkan. Liksom i analysen på det fullständiga materialet, påverkar föräldrars frågande brottslighet i positiv riktning, medan föräldrakunskap påverkar i negativ riktning.

Eftersom regressionsanalysen visar att både köndimensionen och närvaron av tidigare problem spelar roll för brottsligheten så genomförs ett t-test för att jämföra gruppen flickor med gruppen pojkar samt ett Mann-Whitney-test för att jämföra de som haft kontakt med socialtjänsten på grund av eget beteende med de som inte haft det.

Gällande t-test för jämförelse av brottsligheten mellan könen så jämförs inte andra kön än man och kvinna, eftersom gruppen som svarat något annat eller ingenting på frågan om kön är för liten för att göra några jämförelser med. Det visar sig att det finns en signifikant skillnad ($p=.000$) mellan grupperna och att pojkar i högre utsträckning än flickor begår brott (se tabell 4).

Tabell 4

T-test, oberoende grupper, pojkar och flickor

	Samtliga ($n=1296$)		Flickor ($n=661$)		Pojkar ($n=622$)		<i>p</i>
	<i>m</i>	<i>SD</i>	<i>m</i>	<i>SD</i>	<i>m</i>	<i>SD</i>	
Brottslighet	.018	.071	.008	.042	.029	.090	.000***

Not. *** $p \leq .001$

Gällande jämförelsen mellan de med tidigare problem och de utan så genomförs ett Mann-Whitney-test som visar att det finns en signifikant ($p=000$) skillnad mellan grupperna där de som haft tidigare problem visar upp mer brottsligt beteende än de som inte haft det.

Efter att Mann-Whitney-testet visat att det finns skillnader i brottslighet mellan ungdomar med eller utan tidigare problem görs även en uppdelning av materialet enligt den dimensionen för att kunna genomföra korrelationstester för de två grupperna (se tabell 5). Vid en analys av gruppen som har haft tidigare problem är den negativa korrelationen mellan föräldrainsformation och brottslighet starkare än för det fullständiga urvalet ($r=-.536$). I övrigt finns det färre korrelationer som uppnår signifikans, förmodligen på grund av att gruppen är relativt liten ($n=49$). I övrigt är det barns berättande som ger utslag ($r=-.313$). För gruppen utan tidigare problem är sambanden väldigt lika de som uppvisas i det fullständiga urvalet. Angående sammansättningen i gruppen med tidigare problem så är 14 av 49 flickor. 22 av de 49 har inte begått något brott alls.

Tabell 5

Pearson-korrelationer mellan brottslighet och övriga variabler

	Samtliga (<i>n</i> =1296)		Ej tidigare problem (<i>n</i> =1197)		Tidigare problem (<i>n</i> =49)	
	<i>r</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
Brottslighet						
Föräldrakunskap	-.375	.000***	-.370	.000***	-.536	.000***
Föräldrars frågande	-.094	.001***	-.116	.000***	.144	.330
Barns berättande	-.286	.000***	-.288	.000***	-.313	.030*
Föräldrakontroll	-.141	.000***	-.148	.000***	-.072	.641
Känsla av överkontroll	.059	.037*	.033	.266	.078	.606
Kontroll av vänrelationer	.087	.002**	.104	.000***	.020	.895
Syskonkonflikt	.052	.070	.037	.209	-.079	.609
Syskonstöd	-.080	.005**	-.087	.003**	-.072	.640
Syskonumgänge	-.104	.000***	-.107	.000***	-.142	.357

Not. *** $p \leq .001$ ** $p \leq .010$ * $p \leq .050$

Slutligen har en undergrupp av det totala urvalet plockats ut för ytterligare korrelationsanalyser. Eftersom en så pass stor andel av ungdomarna i urvalet uppgett att de inte begått något brott överhuvudtaget, så är det inte omöjligt att sambanden mellan familjefaktorer och brottslighet ser annorlunda ut i den mindre grupp som överhuvudtaget begått någon typ av brott, jämfört med det fullständiga urvalet. För att ta reda på om det förhåller sig så görs ett mindre urval ($n=254$) ur det totala urvalet genom att bara inkludera de som har högre poäng på brottslighetsskalan än noll vilket innebär att de uppgett att de vid minst ett tillfälle det senaste året begått någon typ av brott. Analyserna av underurvalet (tabell 6) visar dock att korrelationerna för de flesta variablerna inte skiljer sig särskilt mycket från korrelationerna i analyserna av det fullständiga urvalet, men med betydligt färre signifikanta samband. Endast föräldrakunskap och barns berättande kvarstod som signifikant och negativt korrelerande med brottslighet.

När underurvalet i sin tur delas upp efter kön visar det sig att barns berättande och känslan av överkontroll kvarstår som signifikant korrelerade med brottslighet för flickor. Barns berättande har negativt samband med brottslighet ($r = -0,249$) medan känslan av överkontroll och brottslighet har ett positivt samband ($r = 0,243$). För pojkar står föräldrakunskap dock ut som variabeln som tydligast korrelerar med brottslighet ($r = -0,461$) följt av barns berättande ($r = -0,282$).

Tabell 6

Pearson-korrelationer mellan brottslighet och övriga variabler i gruppen som begått brott

	Samtliga (<i>n</i> =254)		Flickor (<i>n</i> =82)		Pojkar (<i>n</i> =170)	
	<i>r</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>p</i>
Brottslighet						
Föräldrakunskap	-.392	.000***	-.211	.057	-.461	.000***
Föräldrars frågande	-.090	.155	.087	.435	-.116	.134
Barns berättande	-.262	.000***	-.249	.024*	-.282	.000***
Föräldrakontroll	-.106	.098	.066	.557	-.153	.052
Känsla av överkontroll	.028	.664	.243	.029*	-.061	.441
Kontroll av vänrelationer	.035	.588	.164	.146	.021	.789
Syskonkonflikt	-.058	.380	.076	.512	-.154	.059
Syskonstöd	-.087	.188	-.184	.109	-.020	.808
Syskonumgänge	-.129	.051	.073	.529	-.132	.108

Not. ***p≤.001 *p≤.050

5 Diskussion

Syftet med den föreliggande studien var att utreda om det finns dimensioner i relationerna mellan ungdomar och deras föräldrar, samt mellan ungdomar och syskon, som kan fungera som skydds- eller riskfaktor i relation till brottslighet. Vidare undersöktes huruvida sambanden mellan brott och de andra faktorerna, påverkas av ungdomens kön, dennes upplevelse av området hen bor i, eller om hen tidigare har haft kontakt med socialtjänsten till följd av sitt eget beteende.

Det tydligaste resultatet var att föräldrars kunskap om sina barns aktiviteter framträdde som den enskilt viktigaste skyddsfaktorn mot ungdomars brottslighet, ett samband som också stod sig i analyser av ett flertal undergrupper i urvalet. Därefter följde barns berättande som näst starkast skyddsfaktor. För samtliga syskonfaktorer, och särskilt syskonkonflikter, visade sig svaga effekter på ungas brottslighet, särskilt när förädrfaktorerna kontrollerades för.

Vad gäller kön, så var det tydligt att flickor begår färre brott än pojkar. Vidare framgick att föräldrakunskap, som i resultaten var den tydligaste skyddsfaktorn, hade lägre korrelation med brottslighet för flickor än för pojkar. Även barnets egna berättande

hamnade något lägre, men närmare pojkars nivå, för flickor. För flickor, men inte för pojkar hade kontroll av vänrelationer ett positivt samband med brott. Området en ungdom bor i uppvisade i resultaten ingen tydlig effekt på förhållandet mellan föräldra- eller syskonrelationer och brottslighet. I den grupp som tidigare haft kontakt med socialtjänsten på grund av sitt eget beteende, var den skyddande effekten av föräldrakunskap och barns berättande på ungdomars brottslighet, starkare än för urvalet i sin helhet.

5.1 Hur ser ungdomsbrottsligheten ut i urvalsgruppen?

I urvalet för denna uppsats, är brottsfrekvensen lägre än för riket i stort. Eftersom Brå använder snarlika mått för att undersöka brottslighet bland landets niondeklassare (Frenzel, 2016) så kan resultaten i denna uppsats jämföras med de siffrorna. I den senaste undersökningen från 2015 rapporterar Brå att 48,7% av ungdomarna hade begått något brott det senaste året vilket kan jämföras med 19,6% för urvalsgruppen i den här studien. Liksom för landet i stort så finns det en könsskillnad med avseende på brottslighet. I Brås undersökning (Frenzel, 2016) visade det sig att 45,5% av flickorna och 51,4% av pojkarna hade begått någon typ av brott jämfört med endast 12,4% respektive 27,3% i den här studiens urval.

Det förefaller alltså vara stor skillnad på ungdomarna i urvalet för denna studie och ungdomar i landet i stort, med avseende på brottslighet. Brås studie (Frenzel, 2016) omfattar 4 659 niondeklassare från 224 slumpvis utvalda skolor och kan alltså antas bättre representera den genomsnittliga svenska niondeklassaren än eleverna i de fyra kommuner som ingår här. Dock bör påpekas att i urvalet för den här studien inkluderas både åttonde- och niondeklassare, vilket ger en lägre genomsnittsalder än när bara niondeklassare inkluderas vilket eventuellt kan bidra till den förhållandevis låga brottsfrekvensen för urvalet. Det har visats att brottsligheten stiger i tonåren för att nå sin topp någonstans mellan 15 och 19 års ålder (Andershed & Andershed, 2005; Piquero, Hawkins, & Kazemian, 2012) vilket innebär att ungdomarna i Brås urval förmodligen, i högre utsträckning, börjar närma sig sin mest brottsaktiva fas. Frågan är dock om detta förklarar hela skillnaden i brottsfrekvens mellan de olika undersökningarna? Det skulle till exempel kunna finnas skillnader mellan större städer och landsorter. Kommunerna som är inkluderade består till relativt stor del av landsbygd, vilket kan göra skillnad.

5.2 Finns det skydds- och riskfaktorer i föräldra-barnkommunikationen?

Den klart tydligaste skyddsfaktorn mot ungdomars brottslighet som kan urskiljas i resultaten är föräldrakunskap, det vill säga föräldrars tillgång till information om ungdomarnas aktiviteter. Eftersom föräldrakunskap i sig har den enskilt största påverkan på brottslighet så verkar det som att tillgången till information i sig är viktigare, än hur föräldrar får den, något som går i linje med ett flertal undersökningar som undersöker sambandet mellan föräldrars tillgång till information och ungdomars brottslighet (Kerr & Stattin, 2000; Stattin & Kerr, 2000; Kerr, Stattin, & Burk, 2010; Keijsers, Branje, VanderValk, & Meeus, 2010).

Det negativa sambandet mellan föräldrakunskap och brottslighet står sig över i stort sett alla mätningar. Undantaget är gruppen flickor som begått någon typ av brott, där sambandet förvisso är väldigt likt sambandet för hela gruppen flickor, men inte riktigt uppnår signifikans. När alla flickor i urvalet tas med i beräkningen visar det sig dock att föräldrakontroll är den faktor som bidrar mest till en minskande brottsnivå. För pojkar är sambandet mellan föräldrakunskap och brottslighet störst med stor marginal och ytterligare tydligare är sambandet i gruppen pojkar som begått brott. Brottsligheten visar sig vara högre i gruppen pojkar, vilket också är tydligt i tidigare forskning (Estrada, 2013) och därför är det intressant att se att föräldrakunskap är en förhållandevis stark skyddsfaktor för pojkar, särskilt för de som begått någon typ av brottslig handling.

Barns berättande är i de flesta mätningar den faktor som näst efter föräldrakunskap verkar skydda mest. I samtliga korrelationsanalyser framträder barns berättande som signifikant negativt korrelerat med brottslighet och för flickor är korrelationen rentav lika stark som korrelationen mellan föräldrakunskap och brottslighet. För gruppen flickor som begått brott är det värt att notera att barns berättande till och med har en tydligare negativ koppling till brottslighet än föräldrakunskap, då barns berättande för den gruppen uppnår en signifikant negativ korrelation, vilket föräldrakunskap inte gör. När de olika risk- och skyddsfaktorernas påverkan på brottslighet jämförs med varandra, och alla flickor i urvalet inkluderas, framträder dock föräldrakunskap återigen som starkast sammanhängande med minskad brottslighet för både flickor och pojkar samt för det totala urvalet. Att barns berättande inte ger lika stort utslag för brottsligheten som föräldrarnas kunskap stämmer väl överens med tidigare forskning som visar att barns berättande framförallt fungerar som en viktig källa till föräldrakunskap (Kerr & Stattin, 2000; Stattin & Kerr, 2000).

Informationen som kommer till föräldrarna genom ungdomarnas egna berättande kan alltså förmodligen betraktas som en delmängd till föräldrarnas totala information om ungdomarna och har eventuellt en mer indirekt påverkan på det brottsliga beteendet.

Vad det gäller förhållandet mellan föräldrars frågande och ungdomars brottslighet är sambandet lite mer tvetydigt. Både för det fullständiga urvalet och för samtliga pojkar, finns det ett svagt men signifikant negativt samband mellan faktorerna. En multivariat regressionsanalys av samma grupper visar däremot att föräldrars frågande, när andra faktorer kontrolleras för, bidrar till ett ökat brottsligt beteende snarare än ett minskat. Att föräldrars frågande i viss mån hänger ihop med ökat brottsligt beteende har även visats i ett flertal andra studier (Kerr & Stattin, 2000; Stattin & Kerr, 2000; Keijsers, Branje, VanderValk, & Meeus, 2010). Sambandet skulle kunna innebära att för mycket frågande får de utfrågade att känna sig ifrågasatta och att brottsligt beteende är en motreaktion på det. En annan förklaring till sambandet mellan frågande och brottslighet skulle kunna vara att föräldrar till ungdomar som begår brott helt enkelt oftare ställer frågor som en del i ett försök att få kontroll över det brottsliga beteendet, men det förklarar inte i så fall varför sambanden märks bara för pojkar medan föräldrars frågande inte verkar ha något samband alls med flickors brottslighet. Det finns ingen uppenbar anledning till att föräldrar till flickor som begår brott inte skulle ställa frågor på samma sätt som föräldrar till pojkar. Om förklaringen med brottslighet som motreaktion på en upplevelse av överdrivet hög grad av frågande används, så kan det vara så att flickor inte i samma grad som pojkar uppfattar frågor från föräldrarna som intrång i deras autonomi och därmed inte tar till samma motreaktioner som pojkar. En annan förklaring skulle kunna vara att flickor har andra beteenden än pojkar som motreaktion på upplevda intrång i autonomi.

Intressant är att det visar sig att föräldrars försök att kontrollera, både ungdomen själv och dennes val av vänner, samt ungdomarnas upplevelse av överkontroll inte tycks spela någon direkt roll för ungdomens brottslighet, när det kontrolleras för övriga variabler. Utifrån Kakihara, Tilton-Weaver, Kerr och Stattin (2010), och Kakihara och Tilton-Weaver (2009), hade ett väntat resultat varit att framförallt känslan av överkontroll hos ungdomarna, men även i viss mån kontroll av ungdomarnas beteende i allmänhet skulle hänga ihop med en ökning av brottslighet, men ett sådant resultat visar sig alltså inte i denna urvalsgrupp. Å andra sidan visar Galambos, Barker och Almeida (2003) på positiva effekter av kontroll av ungdomars beteende, så forskningen är inte helt enig på det

området. Det negativa sambandet mellan kontroll och brottslighet märks även i den här studien, åtminstone för pojkar, men består alltså inte när övriga variabler kontrollerats för.

Flera tidigare studier kopplar ihop föräldrars försök till kontroll av ungdomars val av vänner med hur ungdomar uppfattar detta som intrång i sin autonomi och visar att höga nivåer av förbud, med avseende på val av vänner, hänger ihop med ökat brottsligt beteende (Mounts, 2001; Tilton-Weaver, Burk, Kerr, & Stattin, 2013). Även de korrelationsanalyser som gjorts i den här studien visar svaga, men signifikanta korrelationer mellan kontroll av vänrelationer och brottslighet, särskilt för flickor, men inte heller de här effekterna märks av efter kontroll för övriga variabler och tycks alltså inte spela lika stor roll som föräldrars frågande eller barns berättande. En möjlig förklaring till att sambandet inte ger så stor effekt i det här materialet är att det eventuellt inte är linjärt utan att både låga och höga nivåer av kontroll av vänrelationer ger sämre utfall, vilket är något som antyds i resultaten av Mounts (2001) forskning.

Eventuellt kan Engels, Finkenauer, Kerr och Stattins (2005) studie om ungdomars rökvanor kasta visst ljus över föräldrars möjligheter att påverka ungdomars beteende i önskad riktning, då deras resultat tyder på att föräldrars försök till kontroll av ungdomar har obefintliga till motsatta effekter, i förhållande till målsättning. De dåliga effekterna av föräldrars försök till kontroll på det området skulle kunna tänkas gälla även för brottslighet, vilket i så fall skulle vara en förklaring till de låga effekter som uppmäts i den här studien vad det gäller försök till kontroll.

En intressant fråga som vidrörts några gånger är sambanden mellan olika föräldrarelaterade dimensioner och brottslighet innebär att föräldrar påverkar ungdomar eller om ungdomar påverkar föräldrar. Då den här studien använder sig av en tvärsnittsdesign tillåter det inte att några säkra slutsatser om kausalitet utifrån datan. Några longitudinella studier relaterade till föräldrakunskap och föräldrakontroll har försökt reda ut hur riktningen på påverkan mellan ungdomar och deras föräldrar ser ut men inte funnit några tydliga indikationer på vem som påverkar vem mest (Keijsers, Branje, VanderValk, & Meeus, 2010; Kerr, Stattin, & Burk, 2010). Den transaktionella utvecklingsmodellen erbjuder ett sätt att förstå interaktionen mellan ungdomar och deras föräldrar som inte innebär en enkelriktad påverkan från ena eller andra hållet. MacKenzie & McDonough (2009) beskriver hur ungdomar påverkas av relationerna med sina föräldrar, men att de också själva påverkar hur relationerna utvecklas.

Svaret på uppsatsens andra frågeställning är hursomhelst att det finns tydliga skyddsfaktorer, men förmodligen också riskfaktorer, i föräldra-barnkommunikationen. Framförallt skyddar föräldrakunskap och barns berättande, medan föräldrars frågande tycks kunna utgöra en risk.

5.3 Finns det skydds- och riskfaktorer i relationen mellan syskon?

Syskonrelationer har i mycket forskning visat sig vara en central faktor i familjelivet, med påverkan på ungdomars utveckling även när andra familjefaktorer tas i beaktande (McHale, Updegraff, & Whiteman, 2012). Av den anledningen är det oväntat att resultaten inte visar på ett tydligare samband mellan syskonfaktorer och brottslighet. Visserligen uppvisar både umgänge med syskon och syskonstöd svaga, men signifikanta korrelationer till brottslighet, men i en multipel regressionsanalys där även faktorer som berör föräldrarelationer ingår, märks inte interaktionen mellan syskonfaktorer och brottslighet av. Branje, van Lieshout, van Aken och Haselager (2004) pekar på vikten av syskonrelationer för ungdomars utveckling, och deras resultat tyder på att syskons stöd är, mestadels, negativt relaterat till externaliserade problem, vilket alltså är i linje med de korrelationer som kan mätas mellan syskonstöd och brottslighet. Detta erbjuder dock inte i sig någon förklaring till svagheten i sambanden.

Syskonkonflikt uppvisar inte en signifikant korrelation med brottslighet, varken för det fullständiga urvalet eller för något av underurvalen, vilket också är oväntat, då oharmoniska syskonrelationer visat sig hänga ihop med låga nivåer av anpassning hos ungdomar (Buist & Vermande, 2014; Dirks, Persram, Recchia, & Howe, 2015). Även Pike, Coldwell och Dunn (2005) visar att syskonkonflikter är predicerande för ungdomars normbrytande beteenden, men konstaterar samtidigt att syskonkonflikt spelar mindre roll för ungdomars anpassning, än vad positivitet i syskonrelationen gör. Att syskonkonflikter har mindre betydelse för ungdomars anpassning stämmer med resultaten i den här studien där stöd från och umgänge med syskon har större samband med brottslighet. I gruppen pojkar som begått brott närmar sig sambandet mellan syskonkonflikt och brottslighet signifikans men då den lilla korrelation som kan anas är negativ så gör det snarare sambandet ännu otydligare. Det förefaller osannolikt att hög syskonkonflikt skulle fungera förebyggande, så det är svårt att hitta en rimlig förklaring till de siffrorna.

En förklaring till bristen på starka samband mellan syskonfaktorer och brottslighet är att faktorerna eventuellt inte påverkar utåtagerande beteende i någon högre grad. Tidigare

forskning tyder på att en tillgiven syskonrelation visserligen har en skyddseffekt men att den gäller internaliserade snarare än externaliserade problem (Gass, Jenkins, & Dunn, 2007; Waite, Shanahan, Calkins, Keane, & O'Brien, 2011). Kanske är det så att syskonrelationer har större betydelse för ungdomars allmänna mående än för deras eventuella brottslighet.

Svaret på uppsatsens tredje frågeställning är alltså inte lika självklart som för den andra frågan. Det finns eventuellt skyddsfaktorer i relationen till syskon, men de är ganska svaga, framförallt när påverkan från andra faktorer räknas med.

5.4 Påverkar kön, bostadsområde eller tidigare kontakt med socialtjänsten, sambandet mellan familjerelationer och brottslighet?

Studien kontrollerar för om ungdomars kön, upplevelse av bostadsområde eller eventuell tidigare kontakt med socialtjänsten, påverkar sambandet mellan relationerna i familjen och ungdomarnas brottsliga beteende.

5.4.1 Kön

Flickor verkar begå färre brott än pojkar enligt Brås skolundersökning av svenska niondeklassare, som visar att 54,5% av flickorna inte begått något brott medan motsvarande siffra för pojkar är 48,6% (Frenzel, 2016). I urvalet för denna studie blir motsvarande siffror 87,5% för flickor, respektive 72,9% för pojkar och ett t-test som jämför brottsligheten mellan könen bekräftar också att pojkar i genomsnitt begår fler brott än flickor. Multipel regressionsanalys visar att könsdimensionen spelar roll även i förhållande till de skydds- och riskfaktorer som framträder i föräldra-barn kommunikationen. Att män står för en betydligt större andel av brottsligheten än kvinnor är välbelagt i tidigare forskning (Bergman & Andershed, 2009; Hadjar, Baier, Boehnke, & Hagan, 2007; Odgers, et al., 2008), så det är alltså inte särskilt förvånande att hitta könsskillnader med avseende på brottsfrekvensen. En genusteoretiskt inriktad förklaring till den högre brottsfrekvensen hos pojkar erbjuder Pettersson (2013) som menar att brott erbjuder ett sätt för pojkar att konstruera maskulinitet. Det är en förklaring som är kompatibel med Moffits (1993) taxonomi, åtminstone när det gäller den ungdomsbegränsade gruppen vars anledningar till att begå brott hänger ihop med att söka status hos jämnåriga. Att visa sig maskulin kan mycket väl vara ett sätt för pojkar att få status bland jämnåriga. Även den transaktionella utvecklingsmodellen (Sameroff, 2009) fungerar väl tillsammans med en genusinriktad förklaringsmodell. Om flickor och pojkar möts av olika förväntningar kommer de att välja olika strategier i förhållande till

brottslighet vilket i sin tur påverkar omgivningens reaktioner och förväntningar på dem. Om brottsliga beteenden får mer positiva konsekvenser för pojkar genom bekräftandet av maskulinitet innebär det att sannolikheten att de söker sig till situationer där brott begås blir större i framtiden, medan flickor kanske snarare avskräcks, då det blir troligare att de inte får uppskattning för sitt brottsliga beteende.

Odgers et al. (2008) konstaterar att kvinnor med både livstidspersistent och ungdomsbegränsat brottsligt beteende riskerar konsekvenser i form av bland annat sämre ekonomiska förutsättningar i vuxen ålder medan det mönstret inte återfinns på samma sätt hos män. Att flickors brottslighet medför en större risk för problem senare i livet gör att det tycks extra angeläget att hitta risk- och skyddsfaktorer som fungerar för flickor. I den här studien finns fler och tydligare skyddsfaktorer sammankopplade med pojkars brottslighet, men det blir inte desto mindre viktigt att uppmärksamma om det finns särskilda skydds eller riskfaktorer för flickor. Även förekomsten av den grupp flickor som begår brottsdebut först i ungdomen och sedan fortsätter begå brott upp i vuxen ålder (Fontaine, Carbonneau, Vitaro, Barker, & Tremblay, 2009; Odgers, et al., 2008) gör att det är angeläget att känna till risk- och skyddsfaktorer för flickor.

Även om det är väntat att resultaten bekräftar att det finns skillnader mellan flickor och pojkar gällande brottsliga beteenden, så framträder en del skillnader mellan könen i interaktionen mellan föräldrafaktorer och brottslighet som är lite mer förvånande. Kakihara, Tilton-Weaver, Kerr och Stattin (2010) menar att pojkar generellt förväntar sig mindre beteendekontroll än flickor, vilket gör att det hade varit väntat att finna, att pojkar snarare än flickor skulle reagera på känslan av överkontroll med ökat brottsligt beteende. Resultaten tyder dock på att det snarare är tvärtom och att flickors känsla av överkontroll hänger ihop med högre brottslighet, en tendens som märks ännu tydligare i gruppen av flickor som har begått brott. För pojkar kan till och med en liten skyddande effekt ses när det gäller kontroll från föräldrarna (men ej vid känslan av överkontroll). Hadjar, Baier, Boehnke och Hagan (2007) menar att föräldrar på grund av samhällsstrukturer generellt utövar starkare kontroll över flickor, med resultatet att de begår färre brott. Om pojkar tillåts ett större handlingsutrymme generellt, vilket även Petterson (2013) menar att de gör, så skulle det kunna vara så att flickor mår mer om det handlingsutrymme de faktiskt har och att de följaktligen reagerar starkare på känslan av överkontroll än vad pojkar gör, särskilt när behovet av autonomi i tonåren börjar bli större. Att pojkar har ett större handlingsutrymme skulle möjligen också kunna förklara att kontroll har vissa effekter på

pojkar helt enkelt eftersom det finns mer utrymme att öka kontrollnivån än för flickor som redan från början är hårdare kontrollerade.

Om det är så att flickor månar mer om det handlingsutrymme de har, är det kanske inte så konstigt att flickor reagerar starkare än pojkar, också på föräldrars försök att kontrollera vilka de umgås med, något som visar sig i att kontroll av vänrelationer uppvisar ett signifikant, positivt samband med brottslighet för flickor. En ytterligare förklaring jämte den i föregående stycke, kan vara att flickor förväntar sig att föräldrarna ska lita på dem i högre grad, eftersom flickor generellt mognar snabbare än pojkar. Det kan vara så att flickor tycker att de kan fatta mogna beslut om vilka de umgås med i större utsträckning än pojkar.

5.4.2 Bostadsområde och ekonomi

Som beskrivits i bakgrundsavsnittet, har bostadsområdet som en ungdom växer upp i, konsekvenser för dennes brottsliga beteende (Estrada, 2013; Horney, Tolan, & Weisburd, 2012; Dirks, Persram, Recchia, & Howe, 2015). Boende hänger i sin tur ihop med socioekonomiska förhållanden som i sig också är en faktor som spelar roll för risken att hamna i brottslighet. Farrington, Ttofi, & Piquero (2016) visar att trygga ekonomiska förhållanden minskar risken att hamna i brott och det hade därför varit intressant att kontrollera för även ekonomiska förhållanden. Det finns dock i materialet för den här uppsatsen inga särskilt tydliga mått för socioekonomisk status. Mått på trivsel i bostadsområdet ungdomarna växer upp i är alltså så nära den här studien kommer när det gäller att säga någonting om socioekonomi, men är också i sig självt en viktig dimension att mäta.

I den multipla regressionsanalysen av datan inkluderades trivsel i bostadsområdet, men uppvisade inget signifikant samband med brottslighet, varken för det fullständiga urvalet, pojkar eller flickor. Här kan alltså konstateras att bostadsområdet inte tycks påverka förhållandet mellan föräldra- eller syskonrelationer och brottslighet. Förklaringen skulle kunna ligga i att de kommuner som ingår i undersökningen inte har tillräckligt stora standardskillnader i boende för att ge utslag. En annan trolig förklaring är att både kön, tidigare problembeteende, föräldrakunskap, föräldrars frågande och barns berättande, vilka är de variabler som ger utslag i regressionsanalysen, helt enkelt har större betydelse än bostadsområdet för brottsligheten. Det skulle i så fall innebära att de skydds- och

riskeffekterna som är förknippade med föräldrars tillgång till information fungerar för ungdomar oavsett var de bor.

5.4.3 Tidigare problem

Det är intressant att betrakta resultaten gällande föräldrakunskap och barns berättande i ljuset av Moffits taxonomi (1993), enligt vilken ett livstidspersistent brottsligt beteende är sammankopplat med en tidig debut i problembeteende. De som uppger att de haft kontakt med socialtjänsten borde enligt den teorin vara den grupp i urvalet som löper störst risk att dras med konsekvenserna av brottsligt beteende ända upp i vuxen ålder och är i så fall en grupp där eventuella skyddsfaktorer blir särskilt viktiga. Den högsta effekten som uppmätts inom ramen för den här uppsatsen återfinns i gruppen som har haft kontakt med socialtjänsten innan 12 års ålder på grund av eget beteende. Där är den negativa korrelationen mellan brottslighet och föräldrainformation allra tydligast. Även barns berättande hade större effekt i den här gruppen än i något av de andra underurvalen. Att både föräldrakunskap och barns berättande har de tydligast skyddande effekterna i den här gruppen visar att sättet, på vilket en familj kommunicerar med varandra, kan få betydelse i förebyggande eller behandlande arbete för de som uppvisat någon typ av problematiskt beteende i unga år.

När det gäller gruppen som inte uppgett att de har haft kontakt med socialtjänsten så är sambanden med brottslighet och övriga variabler lika de som gäller för det fullständiga urvalet. En intressant skillnad jämfört med gruppen med tidigare problem är dock att det finns ett litet positivt samband mellan kontroll av vänrelationer och brottslighet för gruppen utan tidigare problem till skillnad från gruppen med problem, där kontroll över vänner inte tycks ha någon nämnvärd effekt. Vi borde i gruppen utan tidigare problem återfinna de som enligt Moffits taxonomi (1993) har ett ungdomsbegränsat brottsligt beteende. Enligt teorin hänger det ungdomsbegränsade brottsliga beteendet ihop med statussökande bland jämnåriga. Det innebär i så fall att vänner är viktiga för den gruppen och det förefaller rimligt att just de ungdomarna därför tar till motreaktioner i form av brottslighet, eller för den delen att föräldrarna försöker kontrollera umgänget om de misstänker att deras barn försöker imponera på sina jämnåriga genom att begå brott.

I urvalet är det 49 ungdomar, varav 14 flickor, som anger att de har haft tidigare kontakt med socialtjänsten till följd av sitt eget beteende. Av de 49 är det 22 som uppger att de, under det senaste året, inte har begått något brott alls.

Det är dock inte på något sätt säkert att dessa ungdomar, enbart på grundval av att de tidigare haft kontakt med socialtjänsten, kommer att hamna i livstidspersistent brottslighet. Mätningen fångar inte nödvändigtvis upp alla de ungdomar som har eller har haft problem eller normbrytande beteenden. Tvärtom så är det så att mätningen fångar upp endast de ungdomar som angett specifikt att de har haft tidigare kontakt med socialtjänsten, och det finns många ungdomar som har bekymmer av olika slag, som inte blir fall för socialtjänsten. Om något, så kan man hävda att mätningen ger en indikation, i bästa fall, på några ungdomar som haft förhållandevis stora problem.

Svaret på den fjärde frågan blir att både kön och tidigare kontakt med socialtjänsten har stora effekter på sambanden mellan familjerelationer och brottslighet, medan trivsel i bostadsområdet inte tycks påverka i nämnvärd grad.

5.5 Brister i studien

En potentiell begränsning i studien har med urvalet att göra. Som tidigare har konstaterats så tyder en jämförelse med siffrorna i Brås undersökning av niondeklassare (Frenzel, 2016) på att den genomsnittliga brottsligheten bland ungdomarna som ingår i den här studien förmodligen är lägre än för landet i stort. Detta gäller särskilt flickorna, där andelen som överhuvudtaget begått någon typ av brott är en fjärdedel så stor som andelen som begått brott i Brås undersökning. Visserligen skiljer sig ålderssammansättningen åt mellan de olika studierna, vilket gör att de inte utan vidare låter sig jämföras, men skillnaden i utfall för brottslighet är så pass stor att det förefaller troligt att ungdomarna i den här studiens urval begår förhållandevis få brott, vilket också innebär att urvalet inte är helt representativt. Representativiteten kan också tänkas bli lidande av att kommunerna som ingår i urvalet är förhållandevis små. Det är troligt att småorter ger andra förutsättningar för brottslighet än större städer vilket ger andra utfall vid mätningar. Bristande representativitet gör att resultaten därmed inte blir generaliserbara i samma utsträckning som för ett mer representativt urval.

Ytterligare potentiella brister har med huruvida de mått och statistiska undersökningar som använts förmår fånga de dimensioner och samband som skulle undersökas eller om bristen på tydliga resultat på vissa områden beror på bristfälliga mått eller sambandsanalyser.

Särskilt när det gäller syskonfaktorer är det oväntat att de faktorerna bara hade svaga samband med brottslighet och att de sambanden dessutom inte alls märks när övriga variabler hade kontrollerats för. En möjlig förklaring till varför en starkare koppling mellan syskonfaktorer och brottslighet inte kan ses, är att sambandet kan vara mer komplicerat än vad måtten i den här studien förmår mäta. Flera studier tyder på att en nära relation till, eller ett tätt umgänge med syskon kan vara både en risk och ett skydd, på så sätt att den nära relationen till syskonet gör att ungdomen tar efter både brottsliga och icke-brottsliga beteenden från sina syskon (Waite, Shanahan, Calkins, Keane, & O'Brien, 2011) eller samarbetar med syskon för att underminera föräldrarnas inflytande (Bullock & Dishion, 2002). Det innebär alltså att det hade behövts någon typ av mått för syskons brottslighet för att bena ut syskonfaktorernas inverkan på ungdomars brottslighet. Ytterligare en sak som eventuellt komplicerar sambanden är att graden av inflytandet från syskon och därpå följande brottslighet kan bero på ungdomens placering i syskonskarans åldersordning. Pike, Coldwell och Dunn (2005) konstaterar att yngre syskon är mer benägna att ta efter beteenden från äldre syskon än vice versa. I den här studien finns det dock inte något sätt att ta hänsyn till ålderspositioner bland syskon.

När det gäller måttet som använts för att kunna säga någonting om ungdomar som redan som barn påbörjat någon typ av normbrytande beteende kan det ifrågasättas hur väl det fångar in rätt grupp. Måttet bygger på frågan om ungdomarna innan 12 års ålder har haft kontakt med socialtjänsten på grund av något de själva gjort. Det förefaller troligt att de som svarat ja på frågan i någon mån har haft någon typ av normbrytande beteende, men samtidigt är det troligt att det finns många ungdomar som har påbörjat sitt normbrytande redan under barndomen men som aldrig har varit i kontakt med socialtjänsten. Trots att gruppen som fångats in är mindre än den hade kunnat vara så fanns det tydliga och intressanta resultat förknippade med den gruppen vad det gäller interaktionen mellan ungdomar och deras föräldrar. Att det finns tydliga skyddsfaktorer i familjen för ungdomar som tidigt varit i kontakt med socialtjänsten är ett viktigt fynd.

Det går också att ifrågasätta reliabiliteten och validiteten i självrapporterad data eftersom det kan finnas många skäl att inte svara sanningsenligt på frågor. Piquero, Hawkins och Kazemian (2012) konstaterar visserligen att självrapportering ger en bättre bild än de flesta andra datainsamlingsformer vad det gäller just brottslighet men frågan är om vissa grupper i urvalet kan ha särskilda anledningar att inte svara sanningsenligt på frågorna. I gruppen som har haft kontakt med socialtjänsten är det till exempel inte

omöjligt att det finns flera individer som har dåliga erfarenheter av myndighetspersoner och som därmed kan tänkas vara mindre benägna att lita på att den utlovade konfidentialiteten upprätthålls.

Trots invändningarna så finns det styrkor i studien. Enkäten som datan hämtas från är till stor del baserad på skalor hämtade från tidigare forskning vilket ökar jämförbarheten med annan forskning. Dessutom bekräftar och förstärker flera av resultaten i den här studien tidigare forskning. Det relativt stora deltagarantalet är också en styrka som innebär att hög signifikans uppnås för många av sambanden.

5.6 Vidare forskning och tillämpning

Det finns flera intressanta resultat i studien som skulle vara intressanta att utreda ytterligare. Då den här studien använt sig av en tvärsnittsdesign så vore det först och främst intressant att undersöka sambanden ur ett longitudinellt perspektiv eftersom det ger större möjligheter att säga någonting om kausaliteten i sambanden. Eftersom det händer mycket vad det gäller brottslighet under ungdomsåren så finns det anledning att använda data både från tidigare tidpunkter för att kunna säga någonting om barn och ungdomar som tidigt börjar med brott eller normbrytande. Det vore också intressant att kunna följa ungdomar framåt ytterligare några år jämfört med åldersgruppen i den här studien, då det finns anledningar att tro att brottsligheten skulle komma att öka de följande åren. Ett sådant forskningsprojekt skulle kunna bedrivas inom ramarna för LoRDIA-projektet, eftersom projektet har samlat in data både innan och efter tidpunkten för datainsamlingen för den våg av data som använts här.

Det finns anledning att fokusera vidare på risk och skyddsfaktorer för flickor och då försöka hitta andra ytterligare faktorer som påverkar brottsligheten. Styrkan i sambanden vad det gäller flickor är generellt lägre än för pojkar i den här studien och eftersom mycket forskning tyder på att konsekvenserna för flickor i brottslighet på vissa plan riskerar att bli minst lika dåliga som för pojkar så är det angeläget att fortsätta leta efter potentiella skyddsfaktorer.

Bristen på tydliga samband mellan syskonrelationer i den här studien och brottslighet i den här studien kombinerat med tidigare forskningsresultat som antyder att det borde finnas vissa samband, tyder på att det finns ytterligare dimensioner att undersöka i hur syskonrelationer interagerar med brottslighet.

Vad det gäller tillämpningen av fynden i den här studien så borde sambanden mellan föräldrars kunskap och barns berättande med minskad brottslighet spela roll för socialtjänstens familjebehandling i individ och familjeomsorgen såväl som för ett flertal yrkeskategorier som interagerar med ungdomar och deras föräldrar, till exempel skolkuratorer, fältarbetare eller fritidspersonal.

För föräldrar innebär resultaten att det förmodligen inte är särskilt lönt att försöka hålla ungdomar borta från brottslighet med hjälp av kontrollstrategier utan att det är mer produktivt att försöka skapa förutsättningar för att ungdomarna ska vilja berätta själva om vad det gör på sin fritid. Kanske är det mer produktivt att föregå med gott exempel vad det gäller öppenhet och att uppmuntra att alla familjemedlemmar delar med sig av hur de mår och vad de gör.

6 Slutsatser

Sammanfattningsvis så kan det konstateras att det tydligaste fyndet är att föräldrars information om sina barns förehavanden, har en skyddande effekt gällande ungdomars brottsliga beteende. Det tycks som att ett öppet och tillåtande klimat angående vad som pratas om hemma minskar risken att framförallt pojkar, men även flickor, ska begå brott. Den skyddande effekten av god tillgång till information hos föräldrar gäller särskilt för riskgruppen som i ung ålder haft kontakt med sociala myndigheter på grund av normbrytande beteenden. En skyddande faktor, om än i något mindre grad, är också om ungdomarna självmant berättar om vad de gör i skolan och på fritiden. Viss risk, när det gäller pojkar, verkar däremot vara förknippat med att ungdomar uppfattar att deras föräldrar ställer för mycket frågor. Risk- och skyddsfaktorerna tycks fungera oberoende av hur bra eller dåligt ungdomar trivs där de bor.

I syskonrelationer finns på sin höjd svaga skyddande effekter i ungdomars goda relationer till sina syskon, samt flitigt umgänge med syskonen, men ingen av de skyddande effekterna verkar spela någon direkt roll när risk- och skyddsfaktorerna relaterade till föräldrars tillgång till information tas med i beräkningen.

Det finns tydliga könsskillnader när det gäller mönstren för ungdomars brottsliga beteende som inte bara har att göra med att pojkar i genomsnitt begår fler brott. Det finns

också skillnader i hur relationen med föräldrarna interagerar med ungdomarnas brottslighet. Förutom att skyddseffekten i föräldrars tillgång till information är större för pojkar och att risken för brott verkar öka för pojkar men inte för flickor om föräldrarna ställer för mycket frågor, så verkar föräldrars kontroll av sina barn utgöra ett svagt skydd när det gäller pojkar medan flickors brottslighet ökar med känslan av överkontroll och föräldrars försök att kontrollera sina barns umgänge. Liksom för syskonrelationerna gäller att de olika kontroldimensionerna spelar särskilt stor roll i förhållande till de informationsrelaterade dimensionerna. Dock visar sambanden att pojkar och flickor reagerar olika i interaktionen med sina föräldrar vilket innebär att det är viktigt att ta hänsyn till könsaspekter i försöken att hantera ungdomars brottsliga beteenden.

Referenser

- Andershed, H., & Andershed, A.-K. (2005). *Normbrytande beteende i barndomen: Vad säger forskningen?* Stockholm: Gothia Förlag.
- Bergman, L. R., & Andershed, A.-K. (2009). Predictors and Outcomes of Persistent or Age-Limited Registered Criminal Behavior: A 30-Year Longitudinal Study of a Swedish Urban Population. *Aggressive Behavior*, 35, 164–178.
- Brace, N., Kemp, R., & Snelgar, R. (2016). *SPSS for psychologists: (and everybody else)* (6 uppl.). Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.
- Branje, S. J., van Lieshout, C. F., van Aken, M. A., & Haselager, G. J. (2004). Perceived support in sibling relationships and adolescent adjustment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 1385–1396.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (2 uppl.). Stockholm: Liber.
- Buist, K. L., & Vermande, M. (2014). Sibling Relationship Patterns and Their Associations With Child Competence and Problem Behavior. *Journal of Family Psychology*, 28, 529 – 537.
- Bullock, B. M., & Dishion, T. J. (2002). Sibling Collusion and Problem Behavior in Early Adolescence: Toward a Process Model for Family Mutuality. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 30, 143-153.
- Deković, M., & Buist, K. L. (2005). Multiple Perspectives Within the Family - Family Relationship Patterns. *JOURNAL OF FAMILY ISSUES*, 26, 467-490.
- Dirks, M. A., Persram, R., Recchia, H. E., & Howe, N. (2015). Sibling relationships as sources of risk and resilience in the development and maintenance of internalizing and externalizing problems during childhood and adolescence. *Clinical Psychology Review*, 42, 145–155.
- Engels, R. C., Finkenauer, C., Kerr, M., & Stattin, H. (2005). Illusions of Parental Control: Parenting and Smoking Onset in Dutch and Swedish Adolescents. *Journal of Applied Social Psychology*, 35, 1912-1935.
- Estrada, F. (2013). Ungdomsbrottslighetens utveckling, omfattning och struktur. i F. Estrada, & J. Flyghed, *Den svenska ungdomsbrottsligheten* (ss. 25-58). Lund: Studentlitteratur AB.
- Estrada, F. (2013). Ungdomsvåld: uppmärksamhet och reaktion. i F. Estrada, & J. Flyghed, *Den svenska ungdomsbrottsligheten* (ss. 385-412). Lund: Studentlitteratur AB.
- Estrada, F., & Flyghed, J. (2013). Inledning. i F. Estrada, & J. Flyghed, *Den svenska ungdomsbrottsligheten* (ss. 11-24). Lund: Studentlitteratur AB.
- Etikprövningsnämnderna. (2013). *Personuppgifter i forskningen – vilka regler gäller?* Hämtat från Etikprövningsnämnderna: <http://www.epn.se/start/> den 07 April 2017
- Farrington, D. P. (2000). Explaining and Preventing Crime: The Globalization of Knowledge - The American Society of Criminology Presidential Address. *Criminology*, 38, 1-24.
- Farrington, D. P., Ttofi, M. M., & Piquero, A. R. (2016). Risk, promotive, and protective factors in youth offending: Results from the Cambridge study in delinquent development. *Journal of Criminal Justice*, 45, 63-70.
- Fontaine, N., Carbonneau, R., Vitaro, F., Barker, E. D., & Tremblay, R. E. (2009). Research review: A critical review of studies on the developmental trajectories of antisocial behavior in females. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 50, 363-385.
- Fontaine, R. G., & Dodge, K. A. (2009). Social Information Processing and Aggressive Behavior: A Transactional Perspective. i A. Sameroff, *The Transactional Model of Development: How Children and Contexts Shape Each Other* (ss. 117-135). Washington, DC: American Psychological Association.
- Frenzel, A. (2016). *Skolundersökningen om brott 2015: Om utsatthet och delaktighet i brott*. Stockholm: Brottsförebyggande Rådet.
- Galambos, N. L., Barker, E. T., & Almeida, D. M. (2003). Parents Do Matter: Trajectories of Change in Externalizing and Internalizing Problems in Early Adolescence. *Child Development*, 74, 578-594.
- Gass, K., Jenkins, J., & Dunn, J. (2007). Are sibling relationships protective? A longitudinal study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48, 167-175.
- Hadjar, A., Baier, D., Boehnke, K., & Hagan, J. (2007). Juvenile Delinquency and Gender Revisited: The Family and Power-Control Theory Reconceived. *European Journal of Criminology*, 4, 33–58.

- Horney, J., Tolan, P., & Weisburd, D. (2012). Contextual influences. i R. Loeber, & D. P. Farrington, *From Juvenile Delinquency to Adult Crime: criminal careers, justice policy and prevention* (ss. 86-117). New York: Oxford University Press.
- Kakihara, F., & Tilton-Weaver, L. (2009). Adolescents' Interpretations of Parental Control: Differentiated by Domain and Types of Control. *Child Development, 80*, 1722-1738.
- Kakihara, F., Tilton-Weaver, L., Kerr, M., & Stattin, H. (2010). The Relationship of Parental Control to Youth Adjustment: Do Youths' Feelings About Their Parents Play a Role? *Journal of Youth and Adolescence, 39*, 1442-1456. doi:10.1007/s10964-009-9479-8
- Keijsers, L., Branje, S. J., VanderValk, I. E., & Meeus, W. (2010). Reciprocal Effects Between Parental Solicitation, Parental Control, Adolescent Disclosure, and Adolescent Delinquency. *Journal of Research on Adolescence, 20*, 88-113.
- Kerr, M., & Stattin, H. (2000). What Parents Know, How They Know It and Several Forms of Adolescent Adjustment: Further Support for a Reinterpretation of Monitoring. *Developmental Psychology, 36*, 336-380.
- Kerr, M., Stattin, H., & Burk, W. J. (2010). A Reinterpretation of Parental Monitoring in Longitudinal Perspective. *Journal of Research on Adolescence, 20*, 39-64.
- LoRDIA. (2013). *Tonårsutveckling - En studie som följer ungdomar genom tonåren*. Jönköping. Hämtat från <http://center.hj.se/download/18.44e7478e1596bf552ea1b58/1483608865748/LoRDIA+++folder.pdf> den 20 04 2017
- LoRDIA. (den 02 05 2017). *LoRDIA*. Hämtat från LoRDIA: <http://lordia.se/>
- MacKenzie, M. J., & McDonough, S. C. (2009). Transactions Between Perception and Reality: Maternal Beliefs and Infant Regulatory Behavior. i A. Sameroff, *The Transactional Model of Development: How Children and Contexts Shape Each Other* (ss. 35-54). Washington, DC: American Psychological Association.
- McHale, S. M., Updegraff, K. A., & Whiteman, S. D. (2012). Sibling Relationships and Influences in Childhood and Adolescence. *Journal of Marriage and Family, 74*, 913 – 930.
- Moffit, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: a developmental taxonomy. *Psychological Review, 100*, 674-701.
- Mounts, N. S. (2001). Young Adolescents' Perceptions of Parental Management of Peer Relationships. *Journal of Early Adolescence, 21*, 92-122.
- Odgers, C. L., Moffit, T. E., Broadbent, J. M., Dickson, N., Hancox, R. J., Harrington, H., . . . Caspi, A. (2008). Female and male antisocial trajectories: from childhood origins to adult outcomes. *Development and psychopathology, 20*, 673-716.
- Olson, S. L., & Lunkenheimer, E. S. (2009). Expanding Concepts of Self-Regulation to Social Relationships: Transactional Processes in the Development of Early Behavioral Adjustment. i A. Sameroff, *The Transactional Model of Development: How Children and Contexts Shape Each Other* (ss. 55-76). Washington, DC: American Psychological Association.
- Pettersson, T. (2013). Genusperspektiv inom svensk forskning om ungdomsbrottslighet. i F. Estrada, & J. Flyghed, *Den svenska ungdomsbrottsligheten* (ss. 75-104). Lund: Studentlitteratur AB.
- Pike, A., Coldwell, J., & Dunn, J. F. (2005). Sibling Relationships in Early/Middle Childhood: Links With Individual Adjustment. *Journal of Family Psychology, 19*, 523-532.
- Piquero, A. R., Hawkins, J. D., & Kazemian, L. (2012). Criminal Career Patterns. i R. Loeber, & D. P. Farrington, *From Juvenile Delinquency to Adult Crime: criminal careers, justice policy and prevention* (ss. 14-46). New York: Oxford University Press.
- Ring, J. (2013). *Brott bland ungdomar i årskurs nio: Resultat från Skolundersökningen om brott åren 1995-2011*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Sameroff, A. (2009). The Transactional Model. i A. Sameroff, *The Transactional Model of Development: How Children and Contexts Shape Each Other* (ss. 3-21). Washington, DC: American Psychological Association.
- SFS (1998:204). (u.d.). *Personuppgiftslag*. Hämtat från Stockholm: Justitiedepartementet: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/personuppgiftslag-1998204_sfs-1998-204 den 07 April 2017
- SFS (2003:460). (u.d.). *Lag om etikprövning av forskning som avser människor*. Hämtat från Stockholm: Utbildningsdepartementet: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003460-om-etikprovning-av-forskning-som_sfs-2003-460 den 07 April 2017
- Shannon, D., & Ring, J. (2009). *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling - En kunskapsinventering*. Brottsförebyggande rådet. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Hämtat från BRÅ: <https://www.bra.se/bra/publikationer/>

- arkiv/publikationer/2009-05-20-orsaker-till-brott-bland-unga-och-metoder-att-motverka-kriminell-utveckling.html den 30 03 2017
- Smith, C. (den 02 12 2013). *Juvenile Delinquency*. doi:10.1093/acrefore/9780199975839.013.214
- Stattin, H., & Kerr, M. (2000). Parental Monitoring: A Reinterpretation. *Child Development*, 71, 1072-1085.
- Stattin, H., & Magnusson, D. (1991). Stability and change in criminal behaviour up to age 30. *The British Journal of Criminology*, 31, 327-346.
- Stattin, H., & Magnusson, D. (1995). Onset of Official Delinquency - Its Co-occurrence in Time with Educational, Behavioural, and Interpersonal Problems. *The British Journal of Criminology*, 35, 417-449.
- Tilton-Weaver, L. C., Burk, W. J., Kerr, M., & Stattin, H. (2013). Can Parental Monitoring and Peer Management Reduce the Selection or Influence of Delinquent Peers? Testing the Question Using a Dynamic Social Network Approach. *Developmental Psychology*, 49, 2057-2070.
- Waite, E. B., Shanahan, L., Calkins, S. D., Keane, S. P., & O'Brien, M. (2011). Life Events, Sibling Warmth, and Youths' Adjustment. *Journal of Marriage and Family*, 73, 902 – 912.
- Vetenskapsrådet. (2011). *God Forskningssed*. Hämtat från Vetenskapsrådet: <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/> den 07 April 2017